

06 FN-bistand:
Milliard-ansvar
på få skuldre

12 Noe å lære?
Slik lager du
et nytt land

22 Haitis fengsler:
For trange til
at alle kan sitte

Norads lille
statistikk-
revolusjon
Side 8

BISTANDSAKTUELT

NR 1 – JANUAR 2011 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Øye for øye

I 1981 startet den norske øyelegen Albert Kolstad et lite jungelhospital i Nepal. 30 år etter har «hyttene i skogen» vokst til et topp moderne, supereffektivt sykehus som redder 30 000 nepalere og indere fra blindhet hvert år. **Side 14**

B-Post Abonnement

**Unntaket
fra regelen**

Side 4

Aktuelt

En toppleder i organisasjonslivet blir vanligvis sittende i åtte år. Atle Sommerfeldt har vært generalsekretær i Kirkens Nødhjelp i 16 år. Les mer på side 4

BISTANDSAKTUELT

Nytt år i nye klær

Leder

En mer leservennlig avis med mer innbydende utseende, tydeligere seksjoner og større innholdsmessig variasjon. Det er målet med Bistandsaktuelt i nytt utseende. Samtidig som Bistandsaktuelt fortsatt skal legge vekt på grundige og seriøse artikler, ønsker vi også å gi rom for større tydelighet i vinklinger, gode fotoreportasjer og mer bruk av grafiske virkemidler.

Bistandsaktuelt er et blad som kan leses av alle, men som først og fremst er rettet inn mot den spesielt interesserte leser. Blant de sistnevnte finner vi både ansatte i privat og offentlig bistand, den internasjonale delen av næringslivet, journalister, studenter, forskere og en rekke andre. Innholdsmessig vil vi fortsette å vektlegge kritiske nyhetsreportasjer og analytiske bakgrunnssaker. Men samtidig håper vi også å kunne tilby enda mer «nyttestoff» for bistandsbransjen, hva enten det gjelder å frambringe ny kunnskap fra FN eller å fortelle deg hvordan du enkelt skal få deg jobb.

Vi ønsker deg et godt nytt år og håper at du som leser skal oppleve «nye Bistandsaktuelt» som et enda bedre avisprodukt.

Satser på økt skatt

Ito år har bistandsgivere i Zambia revet seg i håret over at regjeringen i landet har ført forhandlinger med gruveindustrien bak lukkede dører og redusert skattenivået for selskapene. Et nytt skatte-regime ble innført i 2008, men allerede etter kort tid ble det gjort endringer. Likevel viser det seg nå at ferske 100 millioner kroner strømmer inn i statskassen, selv om inntektene er noe lavere enn de kunne ha vært.

I løpet av våren vil Norge trolig inngå avtaler om samarbeid med både Zambia, Tanzania og Mosambik for å styrke skatteetatene i disse landene. Det er ikke nok å vedta nye skattesatser. De må også håndheves. Det er spesielt vanskelig når de internasjonale selskapene samtidig bruker skatteparadiser for fakturering og videresalg.

Dersom disse tre landene gjennom bedre skatteforvaltning klarer å øke statsinntektene med mange hundre millioner kroner i året, må denne rådgivningen være noe av det mest kostnadseffektive Norge gjør innen bistand.

«Det er ikke nok å vedta nye skattesatser. De må også håndheves»

– Stats- avhengighet gir dårligere bistand

De fleste store norske bistandsorganisasjonene får store deler av inntektene sine fra staten.

– Det er både et demokratisk problem og uheldig for kvaliteten på norsk bistand, mener forsker Asle Toje. **Av Tor Aksel Bolle**

I2009 mottok norske bistandsorganisasjoner om lag 3,5 milliarder kroner i støtte fra den norske staten. Bistandsmilliardene var fordelt på over hundre organisasjoner, men en håndfull store organisasjoner la beslag på mesteparten.

Svært få land gir så mye av sin bistand gjennom nasjonale organisasjoner som Norge. Dette har vært regnet som en del av «den norske modellen». Flere organisasjoner får 80–90 prosent av sine inntekter fra utviklingsminister Eriks Solheims pengesekk. Stadig mer av pengene gis uten at det stilles krav om at organisasjonene selv stiller med en egenandel.

– Uheldig

Asle Toje er gjesteforsker ved Nobel-instituttet. I en fersk pilotstudie skrevet på oppdrag fra Norad peker Toje på det han mener er en rekke uheldige konsekvenser av de tette økonomiske båndene mellom staten og bistandsorganisasjonene.

– Gjennom klientforholdet de store organisasjonene har til staten er Norge berøvet for et reelt sivilt samfunn på bistandsfeltet. Organisasjonene er så avhengige av staten at de ikke er i stand til å være den motmakten og det korrektivet det sivile samfunnet ideelt sett skal fungere som, sier Toje.

Han mener det er enkelt å finne eksempler på at organisasjonene ikke fungerer som den vaktbikkja de burde være.

– Det skapte forbløffende lite debatt at norske myndigheter brukte store summer på flyktninger i Norge over bistandsbudsjettet. Den norske Afghanistan-politikken er et annet eksempel, her synes jeg norske organisasjoner er langt mindre kritiske enn sine kollegaer i andre land. Forklaringen er trolig at de norske organisasjonene som er i Afghanistan og som kjenner landet også mottar store summer fra den norske staten for å jobbe der, sier Toje.

– Svekker kvaliteten

Han mener at de tette økonomiske båndene mellom stat og organisasjoner i tillegg til å dempe debatten her hjemme også bidrar til å svekke kvaliteten på norsk bistand.

– En av organisasjonens viktigste oppgaver er å korrigere staten og å si fra når noe ikke fungerer. Det er jo i stor grad organisasjonene som vet hva som faktisk foregår på bakken i utviklingslandene. Men fordi norske organisasjoner er så tett knyttet til staten, og fordi de tilsynelatende aldri kan få nok statlige penger så gjør de ikke denne kontrolljobben, sier Toje. Ifølge forskeren blir organisasjonene i sin iver etter stadig flere oppgaver og mer penger langt mer påvirket av hva som til enhver tid er politiske føringer i Norge enn hva som er de faktiske behovene i fattige land.

– Et godt eksempel er jo at «alle» plutselig ble veldig opptatt av klima etter at det ble sterkt politisk prioritert her hjemme, sier Toje.

■ DEMOKRATI

60%

Over 60 prosent av latinamerikanerne støtter demokratiet. Det er det høyeste tallet siden Latinobarometro begynte sine målinger for femten år siden.

■ KORRUPSJON

Svindel i Det globale fondet

Så mye som 60–70 prosent av pengene gitt til enkeltland via Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria kan ha gått tapt. Det melder nyhetsbyrået AP. Årsaken er korrupsjon og svindel. Det er Fondet selv som har avslørt korrupsjonen. De fant blant annet at 67 prosent av fondets penger brukt i Mauretania var misbrukt. Det globale fondet har mottatt over 20 milliarder dollar i støtte siden det ble startet i 2002. Norge skal støtte Det globale fondet med om lag 1,4 milliarder kroner over de neste tre årene.

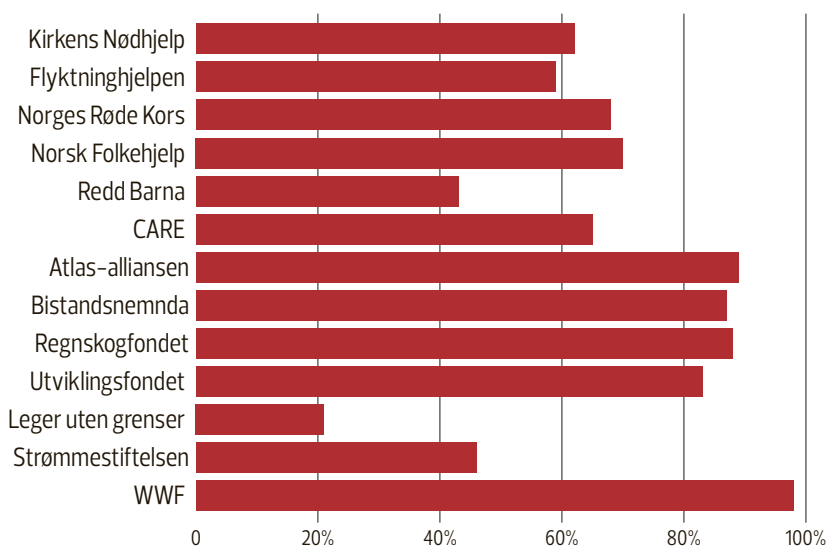

God stemning mellom utviklingsminister Erik Solheim og WWF Norges generalsekretær Rasmus Hansson. Norad og UD betaler for 98 prosent av WWFs bistandsvirksomhet. FOTO: SCANPIX

Norad- og UD-støtte

Andel av organisasjonenes totale bistand (i prosent)

KILDE: AVDELING FOR SIVILT SAMFUNN, NORAD

– Sunt med kutt

Forskeren ved Nobel-instituttet vil ikke sette en fast grense på hvor stor andel av sine inntekter en hjelpeorganisasjon skal kunne få fra staten, men er klar på at organisasjonene ikke bør få så mye av staten som de gjør i dag.

– En av organisasjonenes viktigste ressurser er deres uavhengighet, det er for eksempel derfor en organisasjon som Oxfam har en øvre grense på hvor mye de kan motta fra staten. Det bør være i norske organisasjoners egeninteresse å bli mindre avhengige av staten. Trolig vil større egenfinansiering bety at en del or-

ganisasjoner vil måtte redusere aktiviteten sin, men det tror jeg bare er sunt. Mange norske organisasjoner jobber i dag med for mange temaer i for mange land, sier Toje.

Civita enig

Også tenketanken Civita mener at norske bistandsorganisasjoner er blitt for avhengige av staten. I et ferskt Civita-notat pekes det på flere av de samme problemstillingene som Toje er opptatt av.

– Organisasjonenes store avhengighet av staten har etter vår mening flere uheldige konsekvenser for bistanden,

Bistand via norske organisasjoner

■ Samlet bistand via norske organisasjoner i 2009: 3,5 milliarder kroner.

■ Det var 14 prosent av den totale norske bistanden. I 2000 ble to milliarder kroner gitt via norske organisasjoner, det var 18 prosent av den samlede bistanden.

■ De ti største organisasjonene la beslag på 2,4 milliarder av støtten til norske organisasjoner i 2009. Plan og SOS-barnebyer samlet inn mest private penger.

blant annet at organisasjonene i en del tilfeller later til å være mer opptatt av hva som til enhver tid er politisk prioritert enn hva som faktisk fungerer, sier Maria Østerhus Lobo som er hovedforfatter av Civita-notatet.

Ifølge Lobo er høyere egenandel og anbudsordninger tiltak som kan bidra til å gjøre båndene mellom staten og organisasjonene svakere og til å styrke kvaliteten på norsk bistand.

– Høyere egenandel vil gjøre organisasjonene mer uavhengige av staten og mer lydhøre i forhold til sine private givere og medlemmer. At bistandsprosjekter blir lagt ut på anbud, slik man blant annet gjør i EU, vil gi økt konkurranse mellom organisasjonene. Det kan igjen bidra til at organisasjonene blir mer spesialiserte og ikke sprer seg på for mange områder, sier Lobo. ■

toab@norad.no

« Klientforholdet til staten berører Norge for et reelt sivilsamfunn på bistandsfeltet. »

Asle Toje er gjesteforsker ved Nobelinstituttet.

Maria Østerhus Lobo i Civita støtter Toje.

Regnskogfondet: – Vi er uavhengige

Regnskogfondet fikk i 2009 114 millioner kroner i støtte fra Norad og UD. Dette utgjør om lag 85 prosent av organisasjonens inntekter.

– Vi vil gjerne bli mindre avhengige av staten, fordi vi ønsker flere ben å stå på og fordi vi da vil være mindre utsatt for politiske svingninger. Men det skyldes ikke at vi opplever at det følger press med pengene vi får fra staten i dag. Jeg tror de fleste vet at vi har et kritisk blikk på både myndighetene og andre aktører, sier Lars Løvold som er daglig leder i Regnskogfondet.

De statlige overføringene til hans organisasjon har økt kraftig de siste årene, men ifølge Løvold er det ikke fordi Regnskogfondet har snudd kappen etter vinden.

– Vi har jobbet med den samme tematikken siden vi startet opp for over 20 år siden. Lange var det ingen som ville gi penger til bevaring av regnskog, men det har endret seg nå. Det er selvfølgelig bra, men poenget er at vi hele tiden har jobbet for våre saker helt uavhengig av det som har vært politisk prioritert fra ulike regjeringer, sier Løvold.

Utviklingsfondet: – Helt uenig med Toje

Utviklingsfondet fikk om lag 74 millioner kroner i støtte fra Norad og UD i 2009, noe som utgjorde omtrent 75 prosent av organisasjonens totale inntekter.

Andrew Kroglund er informasjonssansvarlig i Utviklingsfondet. Han mener det er viktig å diskutere forholdet til staten, men kjenner seg ikke igjen i Tojes virkelighetsbeskrivelse.

– Vi har tradisjon for tett samarbeid mellom stat og organisasjoner i Norge. Jeg er helt uenig i at det representerer et demokratisk problem. Bortsett fra det forvaltningsmessige føler vi svært liten innblanding fra staten. Det blir ikke lagt noen føringer på det vi skal mene og vi står helt fritt til å være kritiske, sier Kroglund.

4 Aktuelt

■ MAT

7,3

millioner afghanere skal etter planen få matvarehjelp av FN-organisasjonen Verdens matvareprogram i år, men organisasjonen mangler penger.

■ NORSK BISTAND

Ny strategi for kvinner i konflikt

Ti år med FN-resolusjonen om kvinner, fred og sikkerhet har ikke ført til merkbare forbedringer for kvinner i konfliktområder. Forsvarsminister Grete Faremo, miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og utenriksminister Jonas Gahr Støre lover nå fornyet innsats.

Den nye norske strategiske planen fokuserer på fem temaområder: Fredsprosesser og fredsforhandlinger, internasjonale militæroperasjoner, postkonflikt og fredsbygging, seksualisert vold i konflikt og styrket ansvarliggjøring og resultatorientering. Alle norske delegasjoner til fredsforhandlinger skal bestå av minst 40 prosent kvinner.

Gjennomtrekk blant

Mens en toppleder i organisasjonslivet vanligvis blir sittende i åtte år, har Norges Røde Kors byttet generalsekretær annethvert år siden 2001.

– Skadelig for organisasjonen, mener ledelseksperter. **Av Ingvild Sahl**

Tiden da generalsekretærer som Odd Gran og Sven Mollekleiv kunne sitte uforstyrret på toppen av Norges Røde Kors i ti år hver er forbi. På 2000-tallet har organisasjonen byttet ut topplederne sine i ekspresstempo. De tre forgjengerne til Børge Brende satt i snitt kun to år hver, og de var ikke alene om å ha en kort karriere på bistandstoppen.

Både Flyktningshjelpen og Care har hatt fire ledere hver de siste ti årene, mens Norsk Folkehjelp har hatt to ledere og to konstituerte ledere. Kortest karriere fikk Petter Eide som ledet Care i kun ni måneder i 2007. Nå har han gått av igjen, etter knappe to år som toppsjef i Norsk Folkehjelp.

– Uheldig

Hyppe lederbytter er uheldig for organisasjonene, ifølge Magne Lerø, redaktør for Ukeavisen Ledelse.

– Ingen organisasjoner er tjent med å skifte ut lederne etter bare to-tre år. Dersom det ikke oppstår spesielle problemer, bør en leder sitte i minst fire år, sier han, og får støtte av professor Willy Haukedal ved Norges handelshøgskole.

– Hyppige utskiftninger er helt klart en belastning for organisasjonen. Etter to år har organisasjonen vanligvis begynt å falle til ro med den nye lederen. Da kan det oppleves vanskelig å begynne helt på nytt igjen, sier han.

Ifølge ekspertene trenger en leder en viss tid i førersetet dersom han eller hun skal ha mulighet til å sette sitt preg på organisasjonen.

– Ofte bruker man det første året på å sette seg inn i organisasjonen. Deretter skal man legge planer og strategier, før man begynner å iverksette det man har tro på. Det krever tid, sier Lerø.

«Det viktigste for oss er at vi får dyktige, samfunnsengasjerte ledere som raskt kan videreutvikle organisasjonen»

Sven Mollekleiv, styreleder i Røde Kors

Magne Lerø

Indre spenninger

Tradisjonelt er det de børsnoterte selskapene som skifter ut lederne sine oftest, men selv der sitter lederne i gjennomsnitt i 3-4 år.

En annen posisjon som er utsatt for sirkulasjon er rådmannsstillingene i kommunene, men også her blir sjefen som regel sittende opp mot fem år. Den vanligste levetiden for en toppleder i organisasjonslivet er ifølge Lerø åtte år. Han tror den korte levetiden til mange toppledere i bistandsbransjen kan handle om innebygde spenninger i organisasjonens målsetninger.

– I noen av organisasjonene kan det oppstå uenigheter om hvordan man skal vektlegge utarbeid i forhold til hjemmearbeid. Andre dras mellom et krav om høy grad av profesjonalitet på den ene siden, og et ønske om å ivareta idealismen, det frie engasjementet og «de varme hjertene» på den andre siden. En topplederjobb i bistandsbransjen er ingen enkel stilling, og man har ingen garanti for å lykkes, sier Lerø.

– Udramatisk

Sven Mollekleiv, tidligere generalsekretær, nå styreleder i Norges Røde Kors, innrømmer at de hyppe lederskiftene i organisasjonen gjerne skulle vært unngått. Men når omstendighetene ble som de ble, mener han organisasjonen har gjort det beste ut av situasjonen.

– Jeg satt selv ti år som generalsekretær og har erfaring med verdien av kontinuitet. Samtidig skyldes de fleste lederskiftene hos oss helt spesielle omstendigheter, sier han, og viser til at Jan Egeland ble spurt om å bli visegeneralsekretær i FN av Kofi Annan, mens Jonas Gahr Støre ble spurt om å bli utenriksminister.

– Det viktigste for oss er at vi får dyktige, samfunnsengasjerte ledere som raskt kan videreutvikle organisasjonen, sier han.

Styreleder i Norsk Folkehjelp, Finn Erik Thoresen, tror ikke lederbytterne har skadet organisasjonen.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Norsk Folkehjelp						
	1983–1995: Odd Wivegh					
Kirkens Nødhjelp						
	1978–1992: Jan A. Erichsen		1992–1994: Per Midteide			
Flyktningshjelpen						
	1990–1996: Trygve G. Nordby					
Norges Røde Kors						
	1981–1991: Odd Gran	1991–1992: Arnulf Torbjørnsen*				
Redd Barna						
	1982–1991: Hans Christian Bugge	1991–1999: Tor Elden				
Plan Norge						
Care						
	1980–1995: Torkild Skallerud					

– Hvert eneste bytte er individuelt, og kan dreie seg om alt fra personlige grunner til uenighet om veien videre. Noen ganger er det best for organisasjonen at man skiller lag, sier han.

Gamle ringrever

Dersom vi ser de syv største bistandsorganisasjonene i Norge under ett, er den gjennomsnittlige levetiden for en toppleder fra 1990-tallet og frem

■ CUBA

500.000

ansatte i staten på Cuba skal sies opp i år – noe som utgjør omtrent ti prosent av landets arbeidskraft. De oppsagte tilbys å drive for seg selv.

■ MAT

Krever kamp mot sult

Dagens system for matproduksjon er ikke bærekraftig. En voksende befolkning, klimaendringer og minkende ressurser for matproduksjon gjør dyptgripende forandring nødvendig, hevder en rapport skrevet for den britiske regjeringen.

– Vi har 20 år på oss till å skaffe rundt 40 prosent mer mat, 30 prosent mer tilgjengelig ferskvann og 50 prosent mer energi, sier professor John Beddington til BBC.

bistandstoppene

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
1995–2001: Halle Jørn Hanssen					2001–2006: Eva Bjøreng					2006–2007: Finn Erik Thoresen*			2008–2010: Petter Eide		2010–: Orrvar Dalby*	
1994–: Atle Sommerfeldt																
1997–1999: Ola Metliås			1999–2002: Steinar Sørli			2002–2005: Raymond Johansen				2006–2008: Thomas C. Archer		2008–: Elisabeth Rasmusson				
1992–2001: Sven Mollekleiv 20.11.2001–31.12.2001: Ole Jørgen Krohn Nydal*						2002–2003: Jan Egeland		2003–2005: Jonas Gahr Støre			2006–2008: Trygve G. Nordby		13.10.08– 21.06.09: Ole Jørgen Krohn Nydal*	22.06.2009–: Børge Brende		
			1999–2009: Gro Brækken												2010–: Tove R. Wang	
1997–2008: Sandro Parmeggiani										2008–: Helen Bjørnøy						
1996–1999: Karin Gulichsen				2000–2002: Stein Støa			2002–2006: Gunnar Andersen				22.01.07– 21.10.07: Petter Eide	2008–2010: Marte Gerhardsen			01.02.11–: Torhild Skogsholm	

*) konstituert generalsekretær

til i dag 5,5 år. Men særlig to organisasjoner trekker snittet opp. I Redd Barna har topplederen for vane å sitte i 10 år. Og i Kirkens Nødhjelp har Atle Sommerfeldt sittet som sjef

siden Bjørn Dæhlie vant gull på 15 km jaktstart under OL på Lillehammer i 1994.

Selv om ekspertene mener varsellampene blinker når en leder har

passert ti år på toppen, tror Sommerfeldt fortsatt han har mye å tilføre organisasjonen.

– Jeg tror jeg har både den energi og erfaring som trengs til å lede

organisasjonen på en god måte. I møte med de nye utfordringene bistandsbransjen opplever nå, tror jeg erfaring er en ressurs, sier han. ■

sahlomedia@gmail.com

6 Aktuelt

■ SØR-SUDAN

99%

stemte for Sør-Sudans uavhengighet under folkeavstemningen 9. januar.

■ NEPAL

FNs tilbaketreking fra Nepal etterlater et makttomrom. Det gjenstår å se om regjeringen kan fylle det tomrommet»

Tejshree Thapa, Human Rights Watch Nepal

■ GLOBAL OPPVARMING

Varmere verden

Det siste tiåret har vært det varmeste som noen gang er målt. Globale temperaturer i 2001–2010 har ligget 0,45 grader over snittet fra 1961–1990, viser tall fra Verdens meteorologiske organisasjon (WMO).

– Denne trenden vil dessverre fortsette over en årrekke, men størrelsen vil komme an på mengden drivhusgasser som slippes ut, uttaler WMOs generalsekretær Michel Jarraud.

Alene om milliarder

I Utenriksdepartementet har én rådgiver ansvaret for en portefølje på 1,3 milliarder kroner. – Ja, arbeidspresset er stort, fastslår avdelingsdirektør for FN-seksjonen i Utenriksdepartementet, Astrid Helle Ajamay. **Av Hege Opseth**

Riksrevisjonens rapport om resultatorienteringen i norsk bistand framgår det at enkelte saksbehandlere sitter på ansvaret for FN-organisasjoner som årlig mottar mer enn én milliard bistandskroner. Ifølge rapporten er dette saksbehandlere som arbeider med FN-s utviklingsprogram og Unicef.

«De aktuelle medarbeiderne har i tillegg andre arbeidsoppgaver. Undersøkelsen viser at de aktuelle stillingene tidvis har vært ubesatte i perioden, og at ansvaret da har vært ivaretatt av andre i departementet», skriver Riksrevisjonen.

Norgesrekord

En av de to medarbeiderne er Kristina Revheim. Rådgiveren, som har et spesielt ansvar for Unicef, sitter på en portefølje på 1,3 milliarder kroner. Det må trolig være norgesrekord i bistandsforvaltning.

– Det er en givende og spennende portefølje. Dagene er lange og krevende, men det tror jeg jo det er i hele UD-systemet, sier Revheim til Bistandsaktuelt.

Riksrevisor Jørgen Kosmo mener rapporten gir en passende beskrivelse av en presset bemanningssituasjon, noe også avdelingsdirektør Ajamay bekrefter.

– Arbeidspresset er enormt. Det er ikke bærekraftig i det lange løp. Ambisjonene er større enn hva vi har ressurser til, sier hun.

Må ha mer ressurser

– Det er ramsalt kritikk fra Riksrevisjonen?

– Ja, det er det. Men det er riktige observasjoner som kommer fram. Rapporten sier ikke at det er fullstendig uansvarlig det som foregår her, og det er det heller ikke. Men vi kan bli bedre og vi må ha mer ressurser til å forvalte midlene, sier Ajamay.

Hun mener det er en misoppfatning i enkelte kretser om at midler som kanaliseres multilateralt ikke trenger så store ressurser i oppfølgingen. Det er noe FN-seksjonen, med totalt 15 medarbeidere, har fått føle. Totalt sitter de med oppfølgings-

ansvaret for fire milliarder norske kroner som fordeles på flere FN-organisasjoner, med UNDP og Unicef som de største mottakerne. Totalt gir Norge i overkant av syv milliarder kroner til FN-systemet årlig.

Henger etter

– Bemanningen har ikke fulgt dreiningene i budsjettene de siste årene. Selv om den multilaterale satsingen har økt kraftig, er det fremdeles de samme ressursene til forvaltning, sier Ajamay.

Hun understreker at seksjonen er organisert i team og at flere medarbeidere tilhører flere team. Saker følges også opp videre av avdelingsleder og deretter av politisk ledelse. I tillegg er det et tett samarbeid med andre seksjoner, Norad og norske ambassader i utlandet.

– Vi er en del av et større system, men det er klart at vi er altfor tynt satt opp. Vi kunne vært dobbelt så mange per organisasjon, sier Ajamay og fortsetter: – Men det å være to i stedet for én person per portefølje løser bare en del av problemet. Vi er en del av en større organisasjon og vi må se på hele systemet, sier hun.

Gjennomtrekk

I tillegg til for få medarbeidere, er det stor rotasjon og utskiftninger innad i seksjonen. Ofte jobber ikke medarbeidere mer enn halvannet til to år, før de tar fatt på andre utfordringer. For FN-seksjonens ansatte går det med veldig mye arbeid på oppfølging av Norges deltakelse i styrearbeid i FN.

– Skal vi få innflytelse, må vi være godt forberedt. Det tar tid. Andre land stiller også svært godt forberedt. Men dette er et komplisert arbeid. Det kan være slik at vi ikke en gang skjønner hva som står i alle rapportene.

– Hva med resultatrapporter?
– Ofte har vi ikke tid til å lese resultatrapporter om hva som foregikk i fjor, vi har mer enn nok med å forberede neste møte. Vi kunne hatt dobbel bemanning bare for å følge opp resultatrapporter, sier Ajamay.

Hun forteller at FN-seksjonen nå arbeider med en tiltaksplan som et svar på kritikken fra Riksrevisjonen. ■

Avdelingsdirektør Astrid Helle Ajamay (t.v) og rådgiver Kristina Revheim har ansvaret for forvaltningen av milliardsummer.

FOTO: HEGE OPSETH

Svak kontroll på FN-bistanden

DET ER STORE SVAKHETER i UD-s forvaltning av norsk bistand. – Rapporten er dramatisk på kort og lang sikt fordi hjelpen ikke når de vi skal hjelpe, sier riksrevisor Jørgen Kosmo.

«Riksrevisjonens undersøkelse av resultatorienteringen i norsk bistand» ble overlevert Stortinget tidligere denne måneden. Det konkluderes med at det er svakheter i UD-s planlegging, kvalitetssikring og resultatmåling av bistand.

Riksrevisjonens undersøkelse omfatter Utenriksdepartementets arbeid med bilateral bistand hvor det er sett på forvaltningen av sju sentrale bistandstiltak innen helse og utdanning i Nepal og Tanzania. Undersøkelsen av multilateral bistand omfatter norsk styredeltakelse i FN-s utviklingsprogram (UNDP), FN-s barnefond (UNICEF) og FN-s befolkningsfond (UNFPA).

– Selv om UD i sin forvaltning av bistandsmidlene har utviklet og implementert viktige tiltak, er det likevel klare forbedringsmuligheter innen bilateral bistand og norsk oppfølging av FN. Det er lang vei å gå for å nå Stortingets og regjeringens målsetting om et kontrollapparat for bistand, sier riksrevisor Jørgen Kosmo.

FN-bistand

Det er spesielt UD-s forhold til FN-s bistandsarbeid som får kritikk.

■ Det er mangelfull dokumentasjon av Norges styrearbeid i FN-s fond og programmer.

■ Det er for lite oppfølging av FN-s fond og programmer.

■ Det er en mangel på evalueringer av tilstrekkelig kvalitet.

■ UD har ikke tilstrekkelig kapasitet til å følge opp FN, selv om store deler av bistandsbudsjettet går til FN.

■ UD-s arbeid for å bedre FN-s resultatoppfølging er ikke høyt nok prioritert. Og man tar ikke godt nok tak i korrupsjonsmistanker.

– Det som påpekes av feil og mangler i rapporten må snarest rettes opp. De har vært påpekt tidligere, nå kan vi ikke vente lenger, sier Høyres Peter Gitmark i en kommentar.

Han mener at for mye av norsk bistand ikke støtter opp målet om å løfte mennesker ut av fattigdom og styrking av demokratier.

Presset bemanning

De siste fem årene har norsk bistand økt med hele 52 prosent. Riksrevisjonen har i tidligere rapporter stilt spørsmål ved om utenriksstasjonene er bemanning nok til å følge opp og kontrollere budsjettposter med en så dramatisk økning.

– Vi er enige med Riksrevisjonen i at det fortsatt er en vei å gå. Funnene i rapporten er de samme vi har funnet i våre egne interne gjennomganger. En del av svakheterne er allerede rettet opp, sier utviklingsminister Erik Solheim i en pressemelding. ■

hege.opseth@norad.no

Jørgen Kosmo, riksrevisor.

FOTO: RIKSREVISJONEN

Rapporten

«Riksrevisjonens undersøkelse av resultatorienteringen i norsk bistand» Dokument 3:4 (2010–2011)

FINANSSKATT

0,05%

Foreslått skatt på internasjonale pengeoverføringer for å skaffe midler til å bekjempe fattigdom og klimaendringer – «Robin Hood-skatten».

REGNSKOG

Oljeleting i nasjonalpark

Norge har satt av over 500 millioner kroner for å redde regnskogene i Kongobassenget, mens DR Kongos regjering åpner for oljeleting i Afrikas eldste nasjonalpark. De klarer heller ikke å stanse offiserers rasering av skogen. Opprørsgrupper lar kveg beite i deler av Virunga nasjonalpark, mens offiserer fra regjeringshæren lenge har drevet ulovlig trekullbrenning. Nå har regjeringen gitt to oljeselskaper letekonsesjoner i områder nær grensen til Uganda.

Mindre til statskassene

Vi må gi mer bistand gjennom mottakerlandenes egne systemer, mener utviklingsminister Erik Solheim. Likevel har Norge trappet ned direkte støtte til mottakerlandenes statsbudsjetter de siste årene. **Av Even Tømte**

Mens budsjettstøtte for få år siden var helt på topp innen bistandsmøte, er den nå ikke lenger blant gasellene på catwalken. Bistand som går rett inn i statskassen er stadig mer om diskutert i flere land. Den svenske bistandsministeren Gunilla Carlsson, fra høyrepartiet Moderaterna, stilte i et intervju med avisen Riksdag & Departement før jul spørsmål ved hele støtteordningen.

– Det er ikke selvsagt at vi skal gi budsjettstøtte i framtida, sa Carlsson.

Antallet land som mottar budsjettstøtte fra Sverige har minsket markant de siste årene. Den borgerlige regjeringen har kuttet ut støtte til Nicaragua, Uganda, Etiopia, Rwanda og Zambia med ulike begrunnelser: brudd på menneskerettighetene, korrupsjon eller at pengene risikerer å gå til militære formål.

Nå gjenstår bare fire land som mottar budsjettstøtte fra Sverige – de afrikanske landene Tanzania, Mosambik, Burkina Faso og Mali.

– Vi vil ha motytelser dersom vi skal gi budsjettstøtte. Sverige kan være en krevende samarbeidspartner, uttalte Gunilla Carlsson til R&D.

Heller regnskog og energi

Heller ikke i Norge er budsjettstøtten blant de hotteste temaene.

– Vi ønsker også en diskusjon om budsjettstøtten, og vil følge dette nøye for å se om det er ting som kan forbedres. Vi er opptatt av at vi ikke

får mer i stedet for mindre byråkrati, sier utviklingsminister Erik Solheim til Bistandsaktuelt.

Norge gir budsjettstøtte til Burundi, Malawi, Mosambik, Det palestinske området, Tanzania, Uganda og Zambia. Budsjettstøtten fra Norge økte kraftig utover 2000-tallet og toppet seg i 2008 med støtte på 1160 millioner kroner. Siden har støtten blitt kuttet med over 200 millioner, og skal reduseres ytterligere i inneværende budsjettår.

– Det har vært viktig å finne penger til andre formål, først og fremst satsing på energi, regnskog og vaksiner, forklarer Solheim.

Mindre prat, mer penger

Paris-erklæringen fra 2005 slo fast at bistandsgiverne måtte bli bedre koordinert. I stedet for et mylder av ulike kanaler, metoder og regnskapsrutiner skulle givene i større grad ta i bruk mottakerlandenes egne systemer for å administrere bistanden.

En konsekvens har vært å gi mer budsjettstøtte. Slik skulle bistandspengene bli underlagt en demokratisk budsjettprosess, og mottakerlandenes regjeringer skulle stå til ansvar for bruken av pengene overfor innbyggerne.

Et problem er at mottakerlandene iblant bruker budsjettstøtten på ting givene ikke liker.

Flere giveland har de siste årene gitt mer av støtten til bestemte sektorer. Det er imidlertid usikkert om dette gir en pengebruk mer i tråd med

Utviklingsminister Erik Solheim og Mosambiks daværende utenriksminister Alcinda A. de Abreu undertegner en avtale i Oslo i 2007. I bakgrunnen statsminister Jens Stoltenberg og presidenten i Mosambik, Armando Emilio Guebuza. FOTO: MORTEN HOLM / SCANPIX

Gunilla Carlsson
FOTO: THOMAS HENRIKSON/SVI

givernes ønsker, ettersom mottakerlandene likevel kan omprioritere sine egne midler.

EU lanserte i høst en grønnbok og en høringsrunde om budsjettstøtten, som pågår i skrivende stund.

Endeløs rekke møter

– Paris-erklæringens intensjon er veldig god, og minst like viktig i dag som da den ble vedtatt, sier Solheim.

Han er likevel «veldig bekymret for at arbeidet med Paris-erklæringen fører til en endeløs rekke givermøter på hovedstatsnivå, som verken fører til bedre samordning eller mer effektiv pengebruk».

– De som reelt kan samordne er landets egne myndigheter, og i stor grad FN-organisasjonene. Derfor er det viktig at pengene i størst grad går gjennom dem.

– Vil det bli gitt mindre budsjettstøtte i framtiden?

– Jeg vil ikke forutsi det. Dette er tema som blir diskutert løpende både i vårt eget system og i mottakerlandene. Det kan være aktuelt å gi en større andel sektorbudsjettstøtte. Det er blant annet noe som har vært vurdert i Burundi, sier utviklingsministeren.

Prioriterer alt

Krf-leder Dagfinn Høybråten er enig med Solheim i prinsippet om å gi

gjennom mottakerlandets egne systemer.

– Men fra dag én har det vært en motsetningsfull holdning til dette spørsmålet, både i giverland og mottakerland. Norge står for disse prinsippene, men finner alltid grunner til å fravike dem, sier Krf-lederen.

Regjeringens prioritering av profilerte prosjekter som regnskogsatsingen er et eksempel på dette, mener Høybråten.

«Vi er opptatt av at vi ikke får mer i stedet for mindre byråkrati»

Utviklingsminister Erik Solheim

– Det viser at disse prinsippene bærer så langt man er villig til å følge dem opp. Min og Krfs holdning er at det er viktig å holde fast ved dem. Vi har i hovedsak støttet innretningen av bistandsbudsjettet, men har ment at man burde prioritere utdanning og helse høyere, og ha en sterkere orientering mot Afrika enn regjeringen har.

– Hva vil dere ha mindre av?

– Nei, vi vil ha mer. Vi ønsker å øke bistandsandelen ut over én prosent. ■
even.tomte@gmail.com

Bistand til statskassen

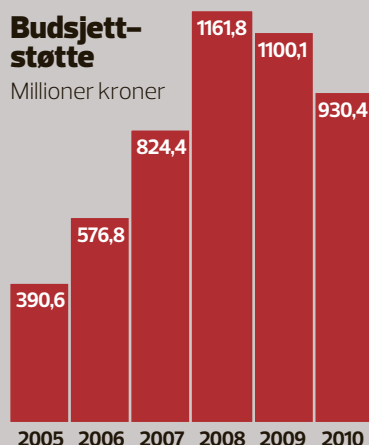
■ Budsjettstøtte er støtte til et lands statsbudsjett. Pengene er ikke øremerket, men går inn i budsjettet på lik linje med landets skatteinntekter.

■ Målet er at mottakerlandet selv skal prioritere midlene på best mulig måte.

■ Givere og mottakere inngår samtidig i en dialogprosess med krav til resultater.

■ Norge gir bilateral budsjettstøtte til Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia. I tillegg gir Norge budsjettstøtte via multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken til Burundi og De palestinske områdene.

■ I 2008, året da det ble gitt mest budsjettstøtte fra Norge, utgjorde støtten syv prosent av den totale bistanden.

8 Aktuelt

■ NATURKATASTROFER

Jordskjelvet på Haiti og den russiske hetebølgen gjorde 2010 til det dødeligste året for naturkatastrofer på flere tiår.

Minst 296.800 mennesker mistet livet >>

Centre for Research on the Epidemiology of Disasters

■ ARGENTUM

Investerer i skatteparadis

Det statlige investeringselskapet Argentum har investert i 27 fond i skatteparadisene Jersey og Guernsey. Om lag 45 prosent av Argentums kapitalbase var ved utgangen av 2009 investert i skatteparadis. Stortinget har ikke vært kjent med investeringene, skriver VG.

– Jeg mener vi ikke trenger kapital i Norge som har behov for å gjemme seg bort. Dette rimer i hvert fall dårlig med hva regjeringen sier om skatteparadis, sier Frp-talsmann Christian Tybring-Gjedde til avisen.

Kurver og kaker for folk flest

Journalister, forskere og folk flest kan nå endelig finne sin egen sti gjennom bistandens tilgrodde tiltaksjungel. Der, på den andre siden, finnes rader av sobre søyler og velsmakende kaker. **Av Gunnar Zachrisen**

det stille har nemlig en gjeng bistandsbyråkrater i Norad – i samarbeid med webdesignere – gjennomført en liten revolusjon i de uendelige mengdene av informasjon som finnes i norsk bistands arkiver. 21. januar ble det hele lagt ut for allmenn beskuelse og bruk i form av en ny statistikkportal.

– Jeg er kjempesjokket over dette. Vi har nå en statistikkportal som gir gode oversikter over hva norske bistandskroner går til. Og det skjer på en svært enkel og brukervennlig måte, sier avdelingsdirektør i Norad Marit Brandtzæg.

Tall fra 50 års bistand

Statistikken strekker seg over et tidsrom på 50 år, fra 1960 og frem til i dag.

– Dette er et tiltak for å sikre full åpenhet om norsk bistand og økt innsyn i forvaltningen. Hvem som helst kan nå laste ned detaljerte beskrivelser over avtaler, figurer og tabeller som blant annet kan brukes i rapporter og presentasjoner, sier Brandtzæg.

Hun viser til at det er stor etterspørsel etter informasjon om hva norsk bistand brukes til. Stortingets utenrikskomité har eksempelvis ved flere anledninger etterlyst enklere og tydeligere framstillinger av bistandens omfang og resultater i ulike land. Nå har de selv muligheten til selv å klikke seg fram på siden www.norad.no/Norsk-bistanditall.

Enkelt å laste ned

Folk flest kan gjøre akkurat det samme. På statistikkportalen kan du enkelt laste ned både grafikk og rapporter, til dine egne presentasjoner eller til nettsider, eller dele det på sosiale

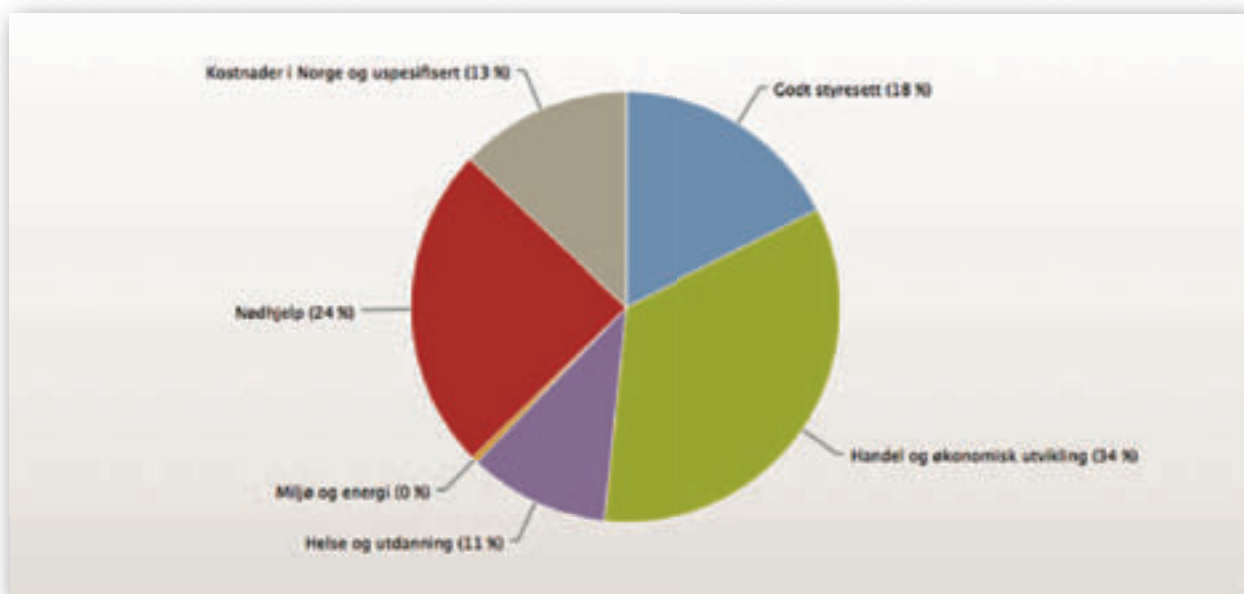
« Disse dataene er unike, dette er Norads gull »

Norads webredaktør
Kai Roger Gjestemoen

– Dette er et tiltak for å sikre full åpenhet om norsk bistand og økt innsyn i forvaltningen, sier Marit Brandtzæg, avdelingsdirektør i Norad.

Les mer på nett
www.norad.no/Norsk-bistanditall

Grafene viser norsk bistand til Afghanistan i perioden 2000–2009. Kurven er samlet bistand, kakediagrammet viser sektor.

medier. Noen ønsker mer detaljert informasjon, og for de er det laget en avansert versjon. Her er det mulig å finne informasjon om budsjettposter og detaljbeskrivelser av enkeltavtaler.

– Vi tror at både forskere, journalister, politikere og bistandsfolk kan få bruk for dette. Disse dataene er unike, dette er Norads gull, sier Norads webredaktør Kai Roger Gjestemoen.

4,8 mrd. kroner

Dersom du, som oss, plutselig får lyst til å vite hvor mye bistand som ble gitt til Afghanistan i perioden 2000-2009 kan du kombinere variablene land og periode. Dette gir et lynraskt svar i form av et grønnfarget Afghanistan i

Asia. Musepeker du på landet skifter fargen til høstmodent sennepsgult. Samtidig framkommer tallene 4748 millioner kroner i et lite vindu, mens en tabell gir oversikt over utviklingen i bistanden år for år.

Men nå vil jeg også ha dette visualisert! Et enkelt trykk på arkivfanen Historisk utvikling gir meg raskt et kornblått grafisk punktdiagram over utviklingen i bistanden til Afghanistan år for år.

Afghansk kake

Ok. Så norske skattebetalere har altså bidratt med 4,7 milliarder kroner i bistand til Afghanistan de siste årene! Men på hvilke områder?

Med like enkle museklikk kan jeg også få opp et fargerikt kakediagram som viser fordelingen av bistand sektor for sektor. Visste du at 34 prosent av bistanden til det krigsherjede fjelllandet har gått til handel og økonomisk utvikling, at 24 prosent har gått til nødhjelp og 18 prosent til godt styresett?

Dette er bare begynnelsen: Region, land, sektor, partner (organisasjon), år eller periode. Kombinasjonsmulighetene er utallige for spesielt interesserte i den nye statistikkportalen. Ja, lurer du på hvor stor den totale norske bistandsinnsatsen har vært de siste 50 årene? Prøv selv. Det er bare å grave seg fram. ■

■ AFGHANISTAN

727,8

millioner kroner var beløpet som gikk til norsk bistand i Afghanistan i 2009.

■ LEDERE

De beste og de verste

Statsministeren på det øya Mauritius, Navinchandra Ramgoolam, er Afrikas beste leder, mens Eritreas president Isaias Afewerki er på bønn. Det er den kenyanske Nation Media Group og bladet som har laget The African Presidents Index. Avishuset påpeker at mange tegn viser at Afrika er på rett vei. Nyinvesteringer strømmer til, inntektene i mange land øker.

– Stadig flere mennesker argumenterer med at Afrika har et stort problem å løse – ledelse, skriver *The East African*.

Velferds-kutt gir hodebry for britisk bistand

Hvorfor skal britene godta at bistanden øker, samtidig som velferdstjenestene kuttes?

Av Even Tømte

Storbritannia kutter regjeringen 760 milliarder kroner i offentlig sektor, for å få bukt med statsgjelden. Pensjonsalderen skal heves, og nær en halv million arbeidsplasser vil forsvinne.

Samtidig skal bistanden øke. Alle de store politiske partiene er enige om at bistanden skal utgjøre 0,7 prosent av brutto nasjonalinntekt innen 2013. Bistanden skal trappes opp med minst 33 milliarder kroner. Selv om bistandsdepartementet DfID skal slankes, er bistanden som sådan skjernet fra kuttene.

Mindre pop i krisetid

Problemet er at politikerne er langt sterkere tilhengere av bistand enn velgerne er. Noen velgere har vanskelig for å skjønne hvorfor deres velferdstjenester skal ofres, mens

utgiftene til bistand ikke skal røres.

Ifølge undersøkelser gjennomført for DfID mente 55 prosent at regjeringen burde gi mer til bistand i 2007. Tre år senere hadde tallet hadde sunket til 40 prosent. Bistanden kan få et legitimitetsproblem.

Med dette utgangspunktet har forskere fra Institute of Development Studies undersøkt folks oppfatninger om bistand. Gjennom prosjektet Mass Observation Project (MOP) har de samlet inn flere hundre tekster der folk redegjør for sine holdninger til fattigdom og internasjonal bistand.

Enkelthistorier

Her er noen av forskernes funn:

■ Kunnskapen om bistand er begrenset. Selv om mange er klar over dette selv, kan de samtidig ha sterke meninger om emnet.

■ Folk viser gjerne til medieoppslag

Britiske politikere har problemer med å skape entusiasme om bistand blant folk flest. Her møter David Cameron ansatte ved et anleggsmaskinfirma under et «Statsminister på direkten»-arrangement.

FOTO: LEON NEAL/AFP/SCANPIX

for å begrunne sine holdninger. Samtidig er mange skeptiske til mediene, og mener de ofte er unyanserte og har et negativt fokus. Likevel er det få som aktivt forsøker å tilegne seg kunnskap fra andre kilder.

■ Folk som blir rammet av naturkatastrofer blir gjerne oppfattet som mer «verdige trengende», mens fattigdom i større grad blir oppfattet som «deres eget ansvar».

■ Selv om en del har besøkt utviklingsland, har de fleste hatt liten kontakt med fattige mennesker.

■ Personlige opplevelser eller historier fra slekt og venner tillegges stor vekt.

■ Mange generaliserer sterkt fra enkelttilfeller til hele kontinenter, eller til alle utviklingsland. Zimbabwe går igjen som et eksempel som blir brukt for å begrunne standpunkter.

■ Mange av de som svarer støtter

prinsippet om bistand, selv om de tror at bistanden ikke er spesielt effektiv.

Vil snakke om feil

Hvordan bistandsorganisasjoner kan styrke sin legitimitet? Forskernes konklusjon: Fortell historier. Og vær ærlig. Også når noe går galt.

– Det kan virke risikabelt å innrømme feil, siden det kan føre til at folk henger seg opp i det negative. Likevel tyder forskningen vår på at folk vil bli «behandlet som voksne», få en virkelig sjanse til å se hvordan suksess ser ut og gjøre det klart at for hvert Zimbabwe er det mange ghanaer, tanzaniaer, malawier og botswanaer. (...) Ved å være ærlige kan vi faktisk øke støtten for utviklingsprogrammer, spesielt blant de delene av befolkningen som tror at mesteparten av bistanden er bortkastet, konkluderer forskerne. ■

even.tomte@gmail.com

Dybdestudie

■ Mass Observation er et britisk forskningsprosjekt som samler inn brev, dagbøker, essays og andre tekster fra et panel på 500 deltakere.

■ Prosjektet ble startet i 1937 og pågikk fram til 1950-tallet. Det nåværende prosjektet har pågått siden 1981.

■ Tekstene gir mulighet for å undersøke folks holdninger kvalitativt på en annen måte enn hva som er mulig gjennom spørreundersøkelser. Resultatene er vanskelige å generalisere, siden de som deltar i panelet ikke er et representativt utvalg av befolkningen.

Gode avlinger er ikke nok

Sterk etterspørsel gjør verden sårbar for prissjokk på mat

Av Even Tømte

Etterspørselen er så sterk at bare å ha en god kornhøst ikke holder lenger. Vi trenger en rekordhøst, hvert år, sier Abulreza Abbasian, økonom i FNs mat- og landbruksorganisasjon (FAO).

FN-organisasjonens indeks over matvarepriser nådde rundt årsskiftet et høyere nivå enn under matvarekrisen i 2008.

– Den utløsende årsaken var tørken og brannene i august i Kasakhstan og Russland, flommen i Pakistan, regn

i nord-Europa, og senest nå flommen i Australia. Tross alt dette har kornhøsten vært god i år, men markedet vil ha mer, forklarer FAO-økonomen.

Likevel er Abbasian forsiktig med å bruke krise-ordet. I 2008 og 2009 bygget verden opp sine kornlagre.

Man har derfor kunnet møte etterspørselen på kort sikt ved å bygge ned kortlagrene igjen. På lengre sikt gjør det verden sårbar for ytterligere forstyrrelser i året som kommer.

Det stramme markedet skaper ustabile og sterkt svingende priser. Dette er i ferd med å bli et større problem enn prisnivået som sådan, sier Abbasian.

– Situasjonen kommer ikke til å bli bedre før tidligst i september, tror økonomen. ■

FOTO: FRANCESCO GOLIA

Reportasje

Håpet banker i Afrikas hjerte

JUBA: Sør-Sudan fikk oppfylt ønsket om en verdig og fredelig folkeavstemning om løsrivelse. Nå venter seks nervepirrende måneder før landet håper å heise flagget som Afrikas 54. nasjon. **I Sør-Sudan: Bibiana D. Piene**

De sa vi ikke ville greie det, men vi greide det. Nå skal vi bygge landet, sier Sør-Sudans utenriksminister Deng Alor til Bistandsaktuelt.

Håp, optimisme og framtidstro preger den sørsudanske hovedstaden Juba. Nå skal vi bli frie. Nå er alt mulig! er omkvedet blant nesten alle vi snakker med i dagene før den historiske folkeavstemningen. Fra småbutikker og frisørsalonger høres lyden av skjærende kassettpillere der sanger med refrenger som «Separation, we love separation!» er blant schlagerne.

Nesten 100 prosent

Sørsudanerne gikk mann av huse for å delta i avstemningen den 9. januar. Valgdeltakelsen ble på over 90 prosent, og som ventet viser de foreløpige resultatene at tett opp mot 100 prosent stemte ja til løsrivelse.

– Vi er så glade. Heretter skal alle barna få gå på skole, og det skal bli kjøtt på bordet hver dag, spører kvinnene som stiller i stand til folkeavstemningsfest i landsbyen Lobonok.

Men ennå er gleden av det mer forsiktede slaget. Først den 9. juli går fredsavtalen fra 2005 (CPA) ut. Da skal Sudans nasjonalforsamling, som inntil da fortsatt formelt har bestått av representanter fra både nord og sør, vedta en deling av landet. Inntil da er ingenting sikkert.

Floker

I Sør-Sudans hovedstad Juba, der det er god grobunn for spekulasjoner og konspirasjoner, diskuteres det høyt og lavt om hva de neste månedene vil bringe. Nå skal Nord- og Sør-Sudan løse opp flokene i sitt hittil sam-

«Partene ønsker ikke krig. Derfor blir det ikke noen ny konflikt»

David Gressly, sjef for FN-styrken i Sudan

mennevde fellesskap. Hvordan skal økonomi, ressurser, herunder oljen, og utenlandsgjelda på 38 milliarder dollar fordeles? Hvor skal grensa gå, og hva slags statstillørighet skal søringer i nord få, og vice versa?

Dersom partene ikke kommer til enighet, kan det i verste fall utløse en ny konflikt.

– Ustabilitet øker faren for krig, sier den norske oljerådgiveren Anders Hannevik, som i tre og et halvt år har forsøkt å få partene til å bli enige om en oljeavtale. Uten å lykkes.

Ikke en dråpe

Oljen er det viktigste spørsmålet – og det vanskeligste. Ifølge diplomater er sudanere flest gjerne av den oppfatning at araberne i nord ikke har krav på en dråpe olje til. De har fått nok. Sudanske politikere er imidlertid litt mer pragmatiske.

– Moralsk sett har vi rett til all oljen. Men det viktigste er freden. Vi skal ikke ødelegge for nord heller, sier parlamentsmedlem og tidligere leder for Sør-Sudans menneskerettighetskommissjon, Joy Kwaje, til Bistandsaktuelt.

Frykter ikke krig

De færreste tror nå at splittelsen mellom sør og nord vil føre til en ny krig mellom de gamle fiendene.

– Partene ønsker ikke krig. Derfor blir det ikke noen ny konflikt. Så enkelt er det, sier sjefen for FN-styrken i Sudan (UNMIS), David Gressly, til Bistandsaktuelt.

Han frykter heller ikke at den siste tidens uro i den omstridte grenseprovinnsen Abyei, der et 50-tall personer ble drept i sammenstøt mellom to ulike folkegrupper, skal bli gnisten som antenner en ny krig.

Uka etter avstemningen ble myndighetene i nord og sør enige om en ny sikkerhetsavtale for Abyei.

– Det er slik de gjør det: Når det nærmer seg en krise, finner de fram til en avtale, fastslår Gressly.

Holder ord?

Et annet samtaleemne i Juba er om

Svenske Michael Elmquist leder flegiverkontoret Joint Donor Team (JDT) i Juba, der blant andre Norge er med.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

Sudans president Omar al-Bashir vil holde sitt ord og respektere utfallet av folkeavstemningen. Eller har den folkemordstiltalte presidenten noen skjulte strategier i ermet?

Det er liten tvil om at en langt mer samlet og offensiv innsats fra USA de siste månedene har bidratt til å holde Bashir i ørene, skriver avisa East African. Mot å la være å hindre delingen av Sudan, har Bashir fått sjenerøse løfter om både bistand og opphevelse av sanksjoner. Spørsmålet på manges lepper er hvilken pris Bashir, som har styrt Sudan med hard hånd siden 1989, må betale.

– Bashir er ferdig i nord. Derfor prøver han å alliere seg med sør, er en analyse Bistandsaktuelt får høre på journalisttreffstedet Lugali House midt i den sørsudanske hovedstaden dagen etter at presidenten kom på overraskelsesbesøk til Juba.

Ble arrestert

– Hassan al-Turabi vil sørge for å få Bashir fjernet, mener en annen. Turabi, Sudans mangeårige opposisjonsleder, var en av nøkkelpersonene bak militærkuppet i 1989 som satte Bashir i presidentstolen. Men siden falt han i unåde og har tilbrakt lange perioder

i fengsel. Den 17. januar, bare noen dager etter at folkeavstemningen var over, ble han igjen arrestert, denne gangen angivelig for å ha advart om at opprøret i Tunisia kan spre seg til Sudan.

Turabi har også satt ord på frykten for at Sør-Sudans kamp for selvstendighet vil inspirere andre sudanske separatister i Darfur og Øst-Sudan, samt i Nuba-fjellene og i delstaten Blue Nile, der befolkningen i stor grad regner seg som en del av sør. De, som lå midt i stridslinjen under borgerkrigen, føler seg nå sveket.

Problemer i kø

Men selv om freden er sikret, er det ingen hemmelighet at utfordringene vil stå i kø for den nyfødte nasjonen. For det første må landet bygges omtrent fra null. I store deler av Sør-Sudan finnes det nesten ingen infrastruktur som vann, veier, helse- og skoletilbud. Det vil koste enorme summer å få gitt et helt grunnleggende tjenestetilbud til befolkningen.

Siden fredsavtalen kom på plass, har utviklingen stort sett skjedd i byene, sier leder for flegiverkontoret, Joint Donor Team (JDT), Michael Elmquist.

URBANISERING

70%

av verdens befolkning vil bo i byer i 2030, ifølge en ny FN-rapport.

BISTAND

Sør-Afrika blir giverland

Sør-Afrika satser på bistand med eget direktorat for utviklingsbistand. De håper det vil profilere landet som en ledende vekstnasjon på det afrikanske kontinentet.

I løpet av de nærmeste månedene skal South African Development Partnership Agency begynne å jobbe. Sør-Afrika begynte allerede i 2001 å støtte mindre utviklingsprosjekter forskjellige steder i Afrika gjennom fondet African Renaissance Fund, som ble administrert av Utenriksdepartementet i Tswane/Pretoria. Pengene ble brukt på konfliktløsning i Burundi, DR Kongo og Mali.

G20

Nytt valutaforum

Frankrikes president Nicolas Sarkozy vil ha et mindre forum enn G20 til å håndtere valutaspørsmål.

G20-gruppen tok over rollen som forum for valutaspørsmål fra G7 i 2009, for bedre å gjenspeile de rask voksende utviklingslandenes posisjon. Nå mener den franske presidenten at gruppen er for tungrodd, skriver Finansavisen.

Åpning av Pandoras eske?

Sudan blir det første landet som justerer grensene kolonimaktene trakk opp i Afrika for over 120 år siden. Nå strides de lærde om dominoeffekten.

Av Bibiana D. Piene

I 1886 MØTTES de ledende kolonimaktene i Berlin, der de brukte linjal for å dele Afrika mellom seg. Da Organisasjonen av afrikanske stater (OAU), senere Den afrikanske union (AU) ble etablert i 1963, etter selvstendighetsbølgen på 1950- og 60-tallet, slo de nyslåtte afrikanske lederne ring om de gamle koloniale grensene. En av årsakene var engstelse for at eventuelle grensetvister ville utløse endeløse konflikter.

Med unntak av Etiopia-Eritrea har afrikanske landegrenser blitt beholdt slik de var i det 19. århundre, og AU holdt lenge fast på at fortsatt sudansk enhet ville være det beste utfallet av den historiske folkeavstemningen i Sør-Sudan. Først noen uker før avstemningen skiftet AU's Sudan-utsending Thabo Mbeki retorikk og hyllet Sør-Sudans framtid som selvstendig nasjon.

– Endrer prinsippet

Delingen av Sudan viser at det er mulig å endre kartet. Det kan gi Afrikas mange separatistgrupper blod på tann, frykter eksperter.

– Noen land er for store til at de kan administreres effektivt, mener den anerkjente kommentatoren George Onyango-Obbo i avisa East African. Han nevner spesielt luene i Sør-Sudan og Nord-Uganda, samt lendiene i Nord-Kongo, som lenge har kjempet for et eget land, den såkalte Lendi-republikken.

I avisa The Citizen skriver kommentatoren Mohamed Salih at den sudanske delingen vil ri afrikanske ledere som en mare fordi en rekke andre land sliter med de samme etniske konfliktene som Sudan.

Somaliland

Men aller forrest i grensekøen står

Somaliland, som allerede i 1991 erklærte seg uavhengig av moderlandet Somalia og siden har vært en de facto selvstyrt republikk. Somaliland er imidlertid ikke anerkjent som en egen nasjon av verdenssamfunnet. Men nå er den muligheten blitt langt større, mener de somalilandske journalistene Mustafa Issa og Mohamed Rashid, som Bistandsaktuellet treffer i Juba.

– Delingen av Sudan kommer til å styrke vårt krav om separasjon fra resten av Somalia. Vi ønsker å bli anerkjent som en egen stat, sier Rashid, som er redaktør for avisa Sahafi News.

– Vi håper det internasjonale samfunnet vil støtte oss, sier Issa, som leder journalistenes fagforening i Somaliland.

Også utenriksminister Abdullahi Omar mener Sør-Sudans selvstendighet åpner døra for Somaliland.

– Dette endrer prinsippet om at de gamle kolonigrensene skal ligge fast, sier han til The Economist.

Liten tro

De norske Afrika-eksperter Elling Tjønneland og Arne Tostensen, begge ved CMI, har derimot liten tro på at den sudanske delingen vil få en dominoeffekt. Prinsippet om at grensene skal respekteres, er veldig sterkt forankret, påpeker begge.

– Grensene oppfattes nærmest som hellige, og situasjonen i Sudan er veldig spesiell, med to parter som er enige om en deling. Somaliland er i en helt annen situasjon der det er snakk om en ensidig uavhengighetserklæring. Om Somaliland gis selvstendighet, kan det virkelig være å åpne Pandoras eske, sier Arne Tostensen. ■

– Ute i lokalsamfunnene har lite skjedd, sier han til Bistandsaktuellet.

Et samlet giversamfunn har gitt tydelige signaler om at de kommer til å bli i Sør-Sudan i lang tid framover. Blant annet kommer USA til å trappe opp innsatsen betydelig og skal utvide sin bistandsorganisasjon USAID fra 30 til 150 medarbeidere, får Bistandsaktuellet opplyst. I omtrent samtlige sørsudanske departementer og offentlige komiteer har amerikanerne nå en rådgiver på plass.

Ikke mer penger

Samtidig har de færreste giverne gitt løfter om mer penger når Sør-Sudan blir et eget land, ifølge Elmquist. I dag får Sør-Sudan anslagsvis 680 millioner dollar i året i bistand.

– Det virkelig store behovet er kapasitetsbygging. Det krever en stor innsats fra giverlandene, understreker han. Som eksempel nevner han en landsby i delstaten Bahr el-Ghazal som fikk penger til å kjøpe to PC-er. Men i hele kommunen var det bare to personer som kunne bruke dem.

– I tillegg er risikoen for korrupsjon mildt sagt kjempestor. Noen av tidenes verste eksempler på korrupsjon har skjedd her. Men det finnes

fortsatt ikke noe system for å straffe de korruperte, sier Elmquist.

Lukrativt

I det sørsudanske havet av manglende kunnskap og korrupsjon ser store multinasjonale selskaper nå sitt snitt til å skaffe seg lukrative kontrakter som blant annet gir kontroll over enorme landområder.

– Landgrabbing er blitt et stort problem, sier landdirektør Jan Ledang i Norsk Folkehjelp.

Den tidligere norske general-konsulen har vært i Sør-Sudan de siste fire og et halvt årene og sett spirene til den nye nasjonen vokse fram.

– Sør-Sudan har jo blant annet fått en pengeøkonomi som fungerer, noe som er helt grunnleggende, og fått myndighetsinstitusjonene på plass. Det er et stort fremskritt. Dessuten er sikkerheten blitt langt, langt bedre, fastslår Ledang.

Det er heller ikke så mye sult å snakke om lenger, mener han.

– Mange av dem jeg møter, forteller at de nå spiser tre ganger om dagen, mot ett måltid tidligere. Katastrofeskildringene fra en del hjelpeorganisasjoner er nokså overdrevne, sier landdirektøren. ■

Denne unge modari-kvinnen fra Terekeka i Sør-Sudan har stemt for en ny framtid.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

Åtte av ti sør-sudanere bor på landsbygda. Mange av dem lever fortsatt på tradisjonelt vis, der kvegdrift er den viktigste inntektskilden.

FOTO: BIBIANA D. PIENE

12 Reportasje

Slik starter du et nytt land

Når Sør-Sudan i juli heiser uavhengighetsflagget er det få nye land som kan gi regjeringen i Juba gode råd. Men lærdom kan hentes fra Øst-Timor, Eritrea og Somaliland. En flom med bistandspenger er ikke veien å gå. **Av Jan Speed**

I Afrika har statsledere hatt aversjon mot tanken på nye statsdannelse. Mange land som Liberia, Sierra Leone og DR Kongo har måttet gjenoppbygges fra borgerkrigens ruiner, men få land er helt nye.

Organisasjonen for afrikansk enhet (OAU) og etterfølgeren Den afrikanske unionen (AU) har fungert som vokterne av Afrikas landegrensener som for det meste ble tegnet på et kart i Berlin i 1884. Mange separatistbevegelser har lidd nederlag i årene etter at afrikanske land fikk sin uavhengighet. Det er nok å nevne Katanga i Kongo og Biafra i Nigeria, samtidig som det stadig ulmer i Kabinda i Angola, Senegal, Mali, Oromo i Etiopia og Caprivi i Namibia.

I nyere tid er det bare Eritrea og Øst-Timor som har fått nye navneskilt i FNs generalforsamling, mens Somaliland fungerer som en egen stat helt nord i Somalia, uten at noen andre land har anerkjent den demokratisk valgte og uavhengige regjeringen.

Gode avtaler og ikke altfor mye bistand er viktig for et nytt land:

1 Skaff en frigjøringshær

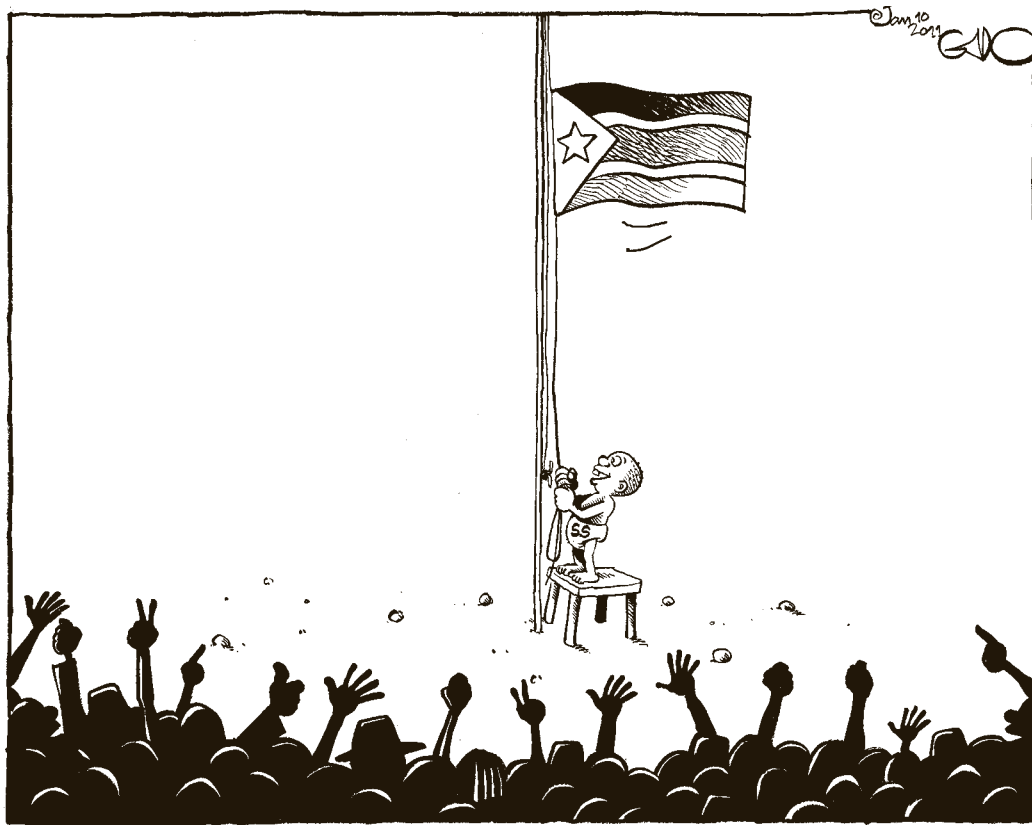
Lenge før det kan bli noen folkeavstemning må man ha en geriljahær. I likhet med Sør-Sudan var det i både Eritrea og Somaliland frigjøringsbevegelser som til syvende og sist tvang fram fredsavtaler eller sikret seg kontroll over sitt område. Eritrea spurte, i likhet med Sør-Sudan, sin egen befolkning om de ønsket seg uavhengighet fra Etiopia. Svaret var ja, og den nye regjeringen i Addis aksepterte avgjørelsen.

Nå er det slik at Sudan People's Liberation Army (SPLA), under John Garang, ikke hadde løsrivelse fra Khartoum som uttalt mål. Det ble bare mer og mer tydelig at de to delene av landet ikke kunne sameksistere.

SPLA var i likhet med Eritrean Peoples's Liberation Front (EPLF) i Eritrea, en brutal armé som ikke vegret seg for å drepe egne innbyggere og bruke mat og nødhjelp i et politisk spill. Det er også til stor hjelp i uavhengighetskampen om fienden, i Sør-Sudans tilfelle, Bashir-regimet i nord, er forhatt av mektige grupper i det internasjonale samfunnet.

2 Vær elsket og fryktet

For en leder som vil ha en bestemt avgjørelse i en folkeavstemning er det greit å være både elsket og fryktet av egne borgere. De må vite at alternativet til en stemme for uavhengighet, er ny krig. Fred og frihet er slagord som går

godt sammen de første årene i et nytt land. Men det kan gå fryktelig galt. Det er Eritrea et eksempel på.

3 Inngå avtaler

Dersom folkeavstemningen i Sør-Sudan som ventet gir flertall for løsrivelse, har Juba-regjeringen fram til datoen for uavhengighet 9. juli, et voldsomt press på seg for å forhandle fram gode avtaler med Khartoum.

– Avtalene er vanskelige og kompliserte. Prosessen må bli ryddig, formell, åpen og resultatene solide. De må bli forankret institusjonelt og i den politiske ledelsen på begge sider av grensen. Dette bommet man på da Eritrea løsrev seg fra Etiopia, sier forskningssjef Morten Bøås i Fafo.

Han leder et forskningsprosjekt for Utenriksdepartementet om hvorvidt Sudan kan trekke lærdom fra erfaringene til Eritrea og Somaliland. Kort tid etter Eritreas uavhengighet ble det strid om Etiopias tilgang til havnen i Massawa, om valutaen og grensene. Det ble storkrig med Etiopia.

Blant avtalene som må inngås mellom Juba og Khartoum er fordeling av oljeinntekter, grensene, statsborgerskap og en ny valuta. Nord- og Sør-Sudan er bundet sammen i et skjebnefellesskap.

4 Mindre penger = bedre resultater

Somaliland har løsrevet seg fra resten av Somalia. De har gjennomført valg, bygget opp statsinstitusjoner, sykehus og et uni-

versitetet. Alt dette uten internasjonal anerkjennelse og særlig bistand.

– Somaliland ligner mer på en stat enn Sør-Sudan, tross det store internasjonale nærværet i sistnevnte land. Somaliland har også klart å bygge en stat uten oljeinntektene de tross alt har fått i Sør-Sudan, påpeker Bøås.

Han mener den framtidige internasjonale bistandsinnsatsen i Sør-Sudan må vise edruelighet og forsiktighet.

– Det må ikke skapes en elite som lever av oljeinntektene, mens bistanden dekker andre behov. Det siste den nye staten trenger er en stor innsprøyting av penger de ikke klarer å håndtere. Staten må bygge egne institusjoner og kapasitet, sier Bøås, men frykter at et lettere bistandsavtrykk er vanskelig når givere har vansker med å koordinere innsatsen.

5 Glem aldri nabolaget

Fokus til nå har vært på forholdet mellom nord og sør. Men Sør-Sudan befinner seg i et vanskelig nabolag. Flere utfordringer må tas tak i:

- Det er grensetvister med Kenya og Etiopia.
- Morderbandene fra Herrens motstandshær (LRA) krysser stadig grensen i sør.
- Det er fri flyt av håndvåpen i regionen.

6 Vær forsiktig med soldatene

Sør-Sudan har under perioden fram til folkeavstemning

gen bygget opp sin hær og integrert ulike opprørsgrupper i regjeringshæren. For at den nye staten skal løse en del av oppgavene sine er det viktig at den har kontroll over eget territorium.

– Utfordringen er at hæren må ha demokratisk legitimitet, at folk opplever at den forsvarer alle og gir trygghet til alle, sier Bøås. Faren er det man ser i Eritrea, at hæren er blitt en del av undertrykkelsesapparatet, og at hæren brukes for å unngå arbeidsledighet blant ungdomdom.

– Det er nok en dårlig ide for Sør-Sudan å demobilisere store deler av hæren ennå. Det bør skje på lang sikt for å unngå en total militarisering av samfunnet. Men landet må ha på plass andre sysselsettingsmuligheter for soldatene, sier Bøås.

7 Gi tilbud til ungdommen

I Øst-Timor har kriminelle ungdomsgjenger vært et stort problem. Det samme oppleves i en rekke sårbare stater. Jobbskaping og utdanning blir spesielt viktig i Sør-Sudan.

8 Ha penger i banken

Sør-Sudan får i likhet med Øst-Timor stor tilgang til oljepenger. Samtidig som at et oljedepartement må bygges opp fra grunnen av, må pengene ikke kastes bort på overdådige prosjekter eller sløses bort gjennom korrupsjon. Etableringen av et slags oljefond eller en klar langsiktig forvaltningsplan er en av ideene som nå drøftes.

9 Bli enige om grenser

Dersom en ny krig skal unngås, må de to landene finne grunnlag for å bygge samarbeid i stedet for konfrontasjon. Noen av de mest brennbare sakene vil handle om grenser og ressurser, skriver Abdalbasit Saaed i en ny rapport fra Christian Michelsens Institutt.

Det må bli enighet, ikke bare om hvor de faktiske grensene går, men også om hvordan nomader skal få kryssegrensene, retten til beitemark, om eierskap til oljeressursene og om hvordan oljen skal transporteres til det internasjonale markedet.

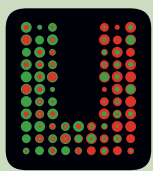
10 Sats på infrastruktur

Infrastrukturen er elendig og det er nesten ingen asfalterte veier i Sør-Sudan. Det er umulig å få til handel og utvikling uten at vanlige folk kan bevege seg rundt om i landet. Bygging av skoler og sykehus må bygges i takt med at det er lærere og helsepersonell som kan betjene dem. ■

Sør-Sudan er det tredje nye landet i Afrika siden 1884.

Morten Bøås, forsker ved Fafo.

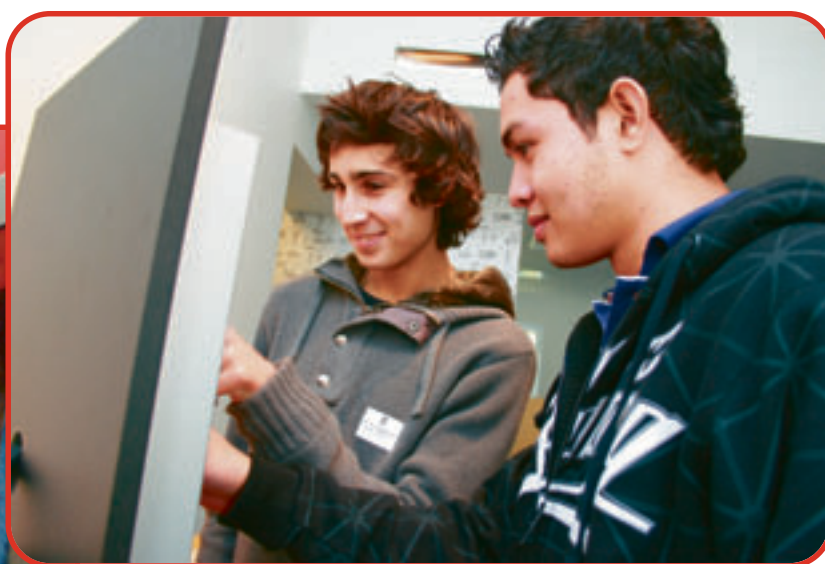

utviklingshuset

Helt sjef!

Lyst på en utfordring som minister, diplomat eller utviklingsekspert?

Utviklingshuset i Oslo tilbyr pedagogiske opplegg spesielt utarbeidet for skolegrupper på 10. trinn, i videregående skole, folkehøgskoler, universitet, høyskoler og frivillige organisasjoner.

UtviklingsLab

En formidler leder elevene gjennom et interaktivt rollespill om fredsbygging, utdanning, handel, demokrati, menneskerettigheter, energi og miljø. Deltakerne innhenter kunnskap og tar avgjørelser alene og sammen med andre. UtviklingsLab er forankret i Kunnskapsløftet.

UtviklingsLøypa

Gjennom bilder, video, tekst og lyd lærer elevene mer om hva utviklingssamarbeid er, og de reflekterer rundt temaer som verdighet, likeverd og respekt. I UtviklingsLøypa får elever og lærere utdelt pedagogisk materiell, og lærer følger selv elevene. Opplegget tilbys på norsk og engelsk.

Innsikt og utsikt

En omviser følger en gruppe rundt i Utviklingshusets utstilling. Omvisningen kan gjerne kombineres med **UtviklingsLøypa**, og tilbys på norsk og engelsk.

Alle tilbud på Utviklingshuset er gratis.

For reservasjon av pedagogisk opplegg:

www.utvikling.no, telefon: 954 52 000 eller e-post: post@utvikling.no

Utviklingshuset - Norads opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om utviklingssamarbeid.

14 Reportasje

I 1981 startet den norske øyelegen Albert Kolstad et jungelsykehus i noen hytter utenfor byen Dhangadhi i Nepal, og begynte å lære opp lokalt personell. I 2010 ligger det et berømt øyehospital på samme sted, og pasientene strømmer til. Om lag 30 000 pasienter opereres hvert år for grå stær. Driften er overtatt av nepalerne selv – og går med overskudd.

I Nepal: Gunnar Zachrisen og GMB Akash (foto)

Øye – hospitalet

I to år har den indiske bonden Gonga Ram Singh levd i mørke. Nå har sønnen og sønnesønnen tatt ham med til nabolandet Nepal. De vet at det skjer mirakler her. At lyset kommer tilbake.

Nær den nepalskindiske grensen kommer hver dag et hundretall blinde og sterkt svaksynte vandrende inn gjennom en stor hvitmalt port. Noen ser litt på ett øye, andre ser ikke i det hele tatt. De trår varsomt og blir lei et inn – av en ektefelle, en sønn, et barnebarn. To-tre dager etter går de ut igjen, uten hjelp. Med et smil om munnen.

Det er dette mirakelet bonden Maan Singh og faren hans har hørt om. Ja, ikke bare har de hørt det – de vet det. For faren har vært her før og fått operert ett øye, og nå skal det andre øyet tas. Derfor har også den døve og blinde bestefaren i 70-årene fått lov å bli med.

Helt fra landsbyen hvor de bor i Uttar Pradesh i India. De har reist med både buss og tog. De har krysset broen over grenseelven – for deretter

Gonga Ram Singh. FOTO: GMB AKASH

å presse seg inn i en nepalsk minibuss. Til en skog utenfor byen Dhangadhi i Nepal. Til øyehospitalet Geta.

I det de trår innenfor stopper Maan, faren og bestefaren et øyeblikk. Maan forteller bestefaren at de er kommet til et område med yrende folkeliv, en stor og mektig steinbygning, mange små hvite hus, små gangveier og vakre trær. Faren, som har godt syn på det ene øyet, ser seg fornøyd rundt og skotter opp mot trekronene der en apefamilie hyler fra trekronene. Han kjenner seg igjen.

Det var akkurat hit – til dette skogsområdet – den norske øyelegen Albert Kolstad dro høsten 1981. Året i forveien hadde øyespesialisten fra Ullevål sykehus i Oslo stått sentralt i gjennomføringen av en undersøkelse av øyehelse i Nepal. Undersøkelsen var i regi av Verdens helseorganisasjon, og ga sjokkerende tall over hvor mange som var blinde og svaksynte.

– Hyppigheten var omtrent åtte ganger så høy som i Norge, sier Kolstad som i dag er 81 år og lever rolig som pensjonist på Majorstua i Oslo. (Se eget intervju side 17.)

Ingen leger

Grå stær var det dominerende problemet. I sju av ti tilfeller var årsaken

denne sykdommen, en sykdom som gradvis tilslører øyelinsen bak pupillen. Allerede den gang kunne sykdommen kureres med enkle kirurgiske inngrep, men mangelen på øyeleger gjorde at de rammede måtte leve med et stadig dårligere syn. Verst av alle områder var regionen lengst mot vest, Far Western Region.

– På det tidspunktet fantes det ikke noe kvalifisert øyepersonell vest for byen Pokhara. Der var det én øyelege som hadde en klinikk med seks senger. I hele den vestlige regionen fantes det ingen, forteller den norske øyelegen.

Omtrent på denne tida hadde den norske verkstedgründeren Finn Lie nettopp solgt sitt mekaniske verksted på Moelv videre til noen av sønnene. Overskuddet fra salget ble satt inn i et fond der overskuddet skulle gå til helseformål. Med viktige økonomiske bidrag fra Lies stiftelse og enda større bidrag fra Norad startet Albert Kolstad prosjektet.

Øyelegen fant et stille skogsområde noen kilometer utenfor den lille og støvete grensebyen Dhangadhi. Han fikk bygget fem enkle bygninger blant de høye og skyggebringende trærne. Det var starten på Geta Eye Hospital.

Fem-årsplan

– Den fransksveitsiske legen Nicole Grasset og Verdens helseorganisasjon sto i spissen for den nasjonale kampanjen mot blindhet i Nepal. Målet var at vi i løpet av fem år skulle redusere forekomsten av blindhet med 50 prosent, sier Kolstad.

Som et ledd i kampanjen ble det åpnet studieplasser for nepalske studenter i øyehelse ved universiteter i India og Bangladesh – med utenlandsk finansiering. Men det ville ta tid før sykehusene kunne rekruttere disse nepalske øyelegene, og hvem ville reise til den fattigste og mest tilbake-liggende delen av landet – Far Western Region?

Maan Singh støtter sin blinde bestefar gjennom de lange og vanskelige sykehuskorridorene. For sønnesønnen koster det rundt to månedslønner å gi bestefaren operasjonen.

FOTO: GMB AKASH

INFIL

■ Stiftelsen INFIL (Inger og Finn Lies stiftelse) ble etablert av gründeren Finn Lie rundt 1980 etter salget av familiebedriften Ring mekanikk i Moelv. Stiftelsen ledes i dag av sønnen Svein Lie.

■ Stiftelsen bidro med viktig finansiering ved oppstarten av Geta Eye Hospital, og har senere bidratt med årlige midler til driften av sykehuset. Også norske avdelinger av Rotary og Lions Club har bidratt med økonomisk støtte.

■ INFIL bidrar fortsatt med midler til Geta Eye Hospital. I 2009 fikk sykehuset om lag 550 000 kroner i støtte til sykehusdrift og eye camps. Støtten er nå under nedtrapping.

Tre nyopererte står sammen i det kjølige morgengryet og venter på frokost. Alle pasientene har med seg pårørende som lager mat til dem utendørs.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Overlegen ved Geta, Dr. Bidya Pant undersøker selv bestefar Singh. Senere skal han også bytte ut den slørete linsen i øyet hans med en ny. Det går raskt. Dr. Bidya har på det meste operert over 300 pasienter på én dag.

FOTO: GMB AKASH

Ram Chandra Singh (55) har akkurat fått operert sitt høyre øye. Maan Singh hjelper faren ut.

FOTO: GMB AKASH

16 Reportasje

Hovedstrategien for den norske øyespesialisten og hans team ble å lære opp nepalske øyeassistenter til selv å foreta små stær-operasjoner under oppsyn av en kvalifisert øyelege. Flere norske øyeleger, blant dem overlegen Dag Riise fra Hamar Sykehus, besøkte jevnlig det lille jungelhospitalet for å jobbe og lære opp nepalere i disse årene. Men bare Kolstad selv var fastboende.

Eye camps

– Omfanget av problemet var enormt, samtidig som fattigdom og dårlig infrastruktur gjorde det vanskelig for folk flest å komme seg til sykehuset. Tanken var derfor at vi måtte benytte jungelhospitalet som base for eye camps i fjellene, sier den norske legen som i starten fikk permisjon fra Ullevål sykehus.

– Vi var borte i uker om gangen, og sov under de mest primitive forhold i landsbyene. Ofte var det ikke annen transport enn oksespann og esler, forteller en av lederne ved sykehuset i Geta – som den gang var en av Kolstads øyeassistenter.

Han minnes Kolstad som en streng leder med meget klare oppfatninger om organisering, rekruttering, utstyr og metoder. Tidligere gurkhasoldater fra den britiske hæren ble ansatt til å lede administrasjonen. Øyeassistenter og sykepleiere ble bevisst rekruttert fra ulike distrikter, religioner og klaner. Med hjelp av enkel teknologi, lokale materialer, utenlandsk ekspertise og opplæring av lokalt personell skulle sykehuset gradvis kunne stå på egne nepalske bein.

Det første driftsåret – 1982 – ble det utført 269 kirurgiske inngrep ved

jungelhospitalet Geta Eye Hospital og drøyt 700 under ulike eye camps i fjellene. Atten år senere er antallet pasienter og operasjoner mangedoblet, og den største veksten har skjedd de siste fem årene.

– Inneværende år regner vi med å foreta om lag 28 000 operasjoner, og neste år rundt 30 000, forteller den nåværende overlegen og sykehusdirektøren Dr. Bidya Prasad Pant.

Bak ham troner en majestetisk og vakker steinbygning i tre etasjer – få meter unna der termittene en gang gnagde på Dr. Kolstads fem små hytter. Sykehusdirektør Pant er den andre nepalske overlegen ved Geta Eye Hospital etter at Albert Kolstad sluttet på midten av 1990-tallet, og dro videre til andre internasjonale oppdrag.

Bekymrede ansikter i kø for å få synet tilbake. På dette rommet får pasientene lokalbedøvelse før de skal inn på operasjonsstua.

FOTO: GMB AKASH

Landsbygutt

Den 47-årige øyelegen er selv en av de mange nepalere som ble lært opp av Kolstad. Sønn av stedets skolelærer. Født og oppvokst i ei tømmerhytte, i en bratt skrent utenfor fjellbyen Daldelhura, på et sted der ingen skulle tru at nokon kunne bu.

I 1984 ble den talentfulle unggutten plukket ut blant 100 søkere til en jobb ved sykehuset i Geta, som øyeassistentlærling. Det ble starten på en karriere.

– Jeg husker ham godt. En usedvanlig fingern og lærevillig ung mann. Etter hvert fikk han lov til å operere, og han viste seg som en svært dyktig operatør. Jeg satte ham også til å klargjøre og reparere det kirurgiske utstyret, forteller Kolstad.

I 1987 fikk Bidya Pant sertifikat som ferdig utdannet øyeassistent.

Aruma Singh (40) har betalt 30 kroner for en seng på en av sykehusets nye og fine sovesaler. – Her får vi kølapp når vi registrerer oss. Ingen får lov å snike i køen. Alle blir behandlet likt uansett partilhørighet, kjønn, religion eller kaste, sier hun.

FOTO: GMB AKASH

Rajneesh Trivedi (41) fra Sajiapur har betalt rundt 3 kroner for at moren Raj Kumari skal få sove på et firemannsrom.

FOTO: GMB AKASH

Den vanlige bokstavtavlen er erstattet med en peketavle – tilpasset pasienter som ikke kan lese og skrive.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Men lærersønnen fra tømmerhytta i fjellene lot seg ikke stoppe der. I 1992 startet han på sin videreutdanning – som lege. I Russland, med tre norske øyeleger, INFIL og Lions Club Sandefjord som økonomiske sponsorer.

– Det skjedde mot min vilje. Jeg mente det tok for lang tid. Ideen min var heller å la øyeassistenter – under oppsyn av en lege – selv foreta inngrepene. Man trenger ikke ti års legeutdanning for å gjøre dette. Bare slik mente jeg at vi kunne nå de målene som Nicole Grasset og FN hadde satt for oss, sier Kolstad.

Med et skjært smil forteller han at han fikk hele den nepalske øyehelse-sekspertisen i Katmandu mot seg. Ingen ville godta å slakke på kravene til utdanning for helsepersonell som skulle bedrive kirurgi, selv om det var

skrikende behov for øyekirurgi i alle landets regioner.

Kolstad innrømmer samtidig at han tok delvis feil i tilfellet Bidya Prasad Pant. Landsbyguttene var gode å ha for sykehuset da han til slutt kom tilbake fra Russland og Katmandu som fullt utdannet lege. Trofast mot stedet der han fikk sin første jobb startet han sin praksis som øyelege ved Geta i 2002. Og i 2004 overtok han ansvaret som øverste leder for sykehuset.

I dag er Dr. Bidya Pant en av Nepals fremste øyeleger, deltar på internasjonale kongresser og leder det som kanskje er landets mest vellykkede øyehospital, et sykehus i rask vekst. Geta Eye Hospital har i mellomtida fått godkjenning som universitetssykehus og teller i dag en stab på 82 mennesker. **Fortsetter side 20**

Taxisjåføren Bovani Yosi (30) har i 11 år fraktet indiske pasienter mellom grensen og Geta Eye Hospital i Danghadi.

FOTO: GMB AKASH

Bismillah (80) har kommet sammen med mannen Rasul Ahmed (85) den lange veien fra Khiri i Uttar Pradesh, India. Siden det er fullt på sovesalene sover de gratis under et tre utenfor sykehuset.

FOTO: GMB AKASH

– Reis ut og gjør en innsats

– Det er dessverre altfor mye unyttig arbeid blant dagens norske øyeleger. Istedenfor å gå løs på de virkelige problemene i verden, bruker de tiden sin på å operere folk som vil slippe å ha et par briller på nesen! **Av Gunnar Zachrisen**

ØYEHELSE-VETERANEN Albert Kolstad (81) etterlater ingen tvil om hva han synes om prioriteringene blant enkelte kolleger i norsk helsevesen. Han viser til at det fortsatt finnes enorme uløste oppgaver innen øyehelse i verdens fattige land. Over 300 millioner mennesker er svaksynte, og veldig mange av disse kunne fått synet helt eller delvis tilbake dersom de hadde fått riktig behandling av helsevesenet. Derfor oppfordrer han sine yngre norske kolleger til å søke ut.

– Det finnes både større og mer spennende oppgaver for øyeleger – i utviklingsland. På Ullevål opererer hver lege kanskje én pasient per dag. Det er ikke nok til at man skal kunne bli en dyktig kirurg, sier Kolstad.

Selv har han startet sykehus både i Nepal, Eritrea og Laos og arbeidet med øyehelse i Sør-Sudan. Han har reist verden rundt, men hjertet hans vil for alltid bli igjen ved jungelhospitalen Geta Eye Hospital der han tilbrakte ti år av sitt liv.

Øyelegen Albert Kolstad ber norske kolleger å gjøre en innsats i utviklingsland. – Det er der de virkelige utfordringene finnes, sier han. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Dr. Albert Kolstad

■ Albert Kolstad var i mange år spesialistlege ved øyeavdelingen på Ullevål sykehus.

■ Han har arbeidet med internasjonale oppdrag for FN og andre organisasjoner i perioden 1976–97.

■ I 2008 fikk han Kongens fortjenestemedalje i sølv for sitt arbeid for blinde i Sør-Sudan, Nepal, Eritrea og Laos.

Foran den nye operasjonsstua i Geta i 1982. FOTO: PRIVAT

18 Reportasje

Munni Devi (72). FOTO: GMB AKASH

Hajir Uddin (32). FOTO: GMB AKASH

Shabbir Ahmed (40). FOTO: GMB AKASH

Kamala Devi (70). FOTO: GMB AKASH

Sonu (12). FOTO: GMB AKASH

Ram Kumari (55). FOTO: GMB AKASH

Bashir Ahmed (50). FOTO: GMB AKASH

Johora (70). FOTO: GMB AKASH

Sykdommens ansikt: Grå stær er en sykdom som er svært vanlig blant voksne over 50 år i Sør-Asia.

Verdens blinde

- Om lag 314 millioner mennesker i verden er svaksynte og 45 millioner av disse er helt blinde.
- Mer enn 87 prosent av verdens blinde og svaksynte bor i utviklingsland.
- Det er en klar nedgang i blindhet som følge av infeksjoner, mens aldersrelatert blindhet øker. Kvinner er noe mer utsatt enn menn.
- Om lag 80 prosent av all svaksynthet og blindhet i verden kan behandles.

KILDE: VERDENSHELSEORGANISASJON (WHO)

Nepals blinde

- En undersøkelse i 1980–81 fant at 0,8 prosent av befolkningen i Nepal var blinde og sterkt svaksynte. Andelen av blinde var på det tidspunktet åtte ganger høyere enn i Norge.
- I dag anslås andelen til 0,5 prosent av befolkningen.
- Forekomsten av blindhet øker med alder. Samtidig øker antallet eldre i Sør-Asiaraskt.
- For befolkningsgruppen over 45 år er det gjennomført undersøkelser i 2002 som anslår at andelen blinde ligger på rundt 2,6 prosent av Nepals befolkning.
- Det anslås at det kommer til 120 000 nye tilfeller av blindhet, hvorav 70–80 prosent skyldes ubehandlet grå stær.
- I Nepal er det mulig å behandle mer enn to tredeler av tilfellene av blindhet og mer enn 80 prosent av tilfellene av grå stær i befolkningen slik at de får synet tilbake, viser en undersøkelse foretatt av det nepalske blindeforbundet NNJS.
- Den nasjonale planen *Retten til å se* anbefaler en tredobling av dagens behandlingsskapasitet på nasjonalt nivå dersom andelen blinde skal reduseres.

KILDE: DET NEPALSKE BLINDEFORBUNDET (WWW.NNJS.ORG.NP)

Grå stær

- Grå stær (eng.: cataract) er en sykdomstilstand der det skjer en gradvis tilslering av øyelinsen.
- Grå stær er årsaken til blindhet for 16 millioner mennesker på verdensbasis.
- Mer enn 60 prosent av tilfellene av blindhet i Nepal skyldes grå stær.
- Grå stær blant barn er svært sjeldent.
- En studie fra India viser at visuelt signifikant grå stær oppstår 14 år før i India sammenlignet med en komparativ studie fra USA. Aldersjustert forekomst av grå stær var i India tre ganger høyere enn i USA.

KILDE: G.BRIAN/H.TAYLOR, CATARACT BLINDNESS – CHALLENGES FOR THE 21ST CENTURY. BULLETIN OF THE WORLD HEALTH ORGANISATION, 2001. [HTTP://WHQLIBDOC.WHO.INT/BULLETIN/2001/ISSUE3/79\(3\)249-256.PDF](http://whqlibdoc.who.int/bulletin/2001/ISSUE3/79(3)249-256.pdf)

20 Reportasje

Geta Eye Hospital

■ I 1981 ble det etablert et øyehospital med 100 sengeplasser. Sykehuset var del av et samarbeidsprosjekt mellom FN og Nepal for forebygging og kontroll av blindhet.

■ Sentralt i etableringen og driften de første årene sto den norske øyelegen Dr. Albert Kolstad. Prosjektet, i regi av Verdens helseorganisasjon, hadde støtte fra Norad og var i full drift fra og med 1983.

■ Nepal hadde lite penger å sette inn i kampen for bedre øyehelse. Løsningen ble at ulike utenlandske bistandsgivere fikk tildelt ansvaret for ulike regioner. Norge – gjennom Norad – fikk ansvar for Far Western Region. Norad samarbeidet med Kirkens Nødhjelp som hadde en rolle i prosjektet i en periode fra 1980–til 2000-tallet.

■ I 1985 ble det gjort en avtale om samarbeid med det nepalske blindforbundet Nepal Netra Jyoti Sangh. Denne nasjonale

organisasjonen har hatt et overordnet ansvar for øyehospitalene i landet og har senere overtatt det formelle driftsansvaret for Geta Eye Hospital.

■ I 2004 trakk Norad seg ut av prosjektet, etter at den norske statlige støtten gradvis var faset ut.

■ Sykehusets ordinære drift er i dag selv-finansierende på basis av pasientenes egenandeler, mens sykehuset mottar støtte til nyinvesteringer og eye camps i fjellene.

Bestefar Singh kan se igjen og smiler fornøyd gjennom nye, svarte solbriller etter operasjonen. Det samme gjør sønnen Ram Chandra. Sønnesønnen Maanhar fulgt de to grå stær-pasientene til sykehuset.

FOTO: GMB AKASH

Fortsetter fra side 17

Sykehuset, som eies av det nepalske blindforbundet Nepal Netra Jyoti Sangh, har vokst og vokst og blitt mer og mer anerkjent. Pasienter fra både Nepal og India valfarter til det som en gang var et lite jungelhospital startet av en norsk øyelege.

– 60 prosent av pasientene som kommer til undersøkelse og 80 prosent av de som opereres er indiske. Det finnes øyehospitaler i India også, men de foretrekker heller å komme hit. Det er både billigere og bedre, sier sykehussjefen Dr. Bidya Prasad Pant.

I løpet av fem dager, hvor vi bor på selve sykehusområdet, snakker Bistandsaktueltets team med et femtital ulike pasienter. De fleste er indere. Den bangladeshiske fotografen GMB Akash snakker hindi og tolker. Nesten alle har den samme historie. De bekrefter overlegens påstand. Sykehuset har ord på seg for å være både bedre og billigere enn tilsvarende i det nordlige India. I tillegg kjenner alle en nabo, en venn eller et familiemedlem som allerede har vært her, og fått vellykket behandling.

– Dette sykehuset er bra. Mens jeg

betaler rundt 1400 indian rupees (rundt 200 kroner) for å bli operert her, må jeg ut med tre ganger så mye i India, forteller den 65-årige tidligere mursteinsfabrikkarbeideren Bilalo Debi fra Uttar Pradesh.

Han har kommet hit sammen med en tante som også skal opereres for grå stær.

Den kortvokste skolelæreren Rajneesh Trivedi (41) fra Sajiapur har tatt med seg sin mor, 70 år gamle Raj Kumari. Også hun skal betale 200 kroner for operasjonen. – Det er bedre her enn i India. Vi har hørt at kvaliteten er bedre her. I India er ikke legene leger, de er businessmen, sier moren.

Bestefars øye

Dagen i forveien har sykehusdirektør Bidya Pant operert det venstre øyet til Gonga Ram Singh, den blinde og tung-hørte indiske bonden som vi møtte da han, sønnen og sønnesønnen ankom sykehuset. Gangaram har fått satt inn en ny, klar plastlinse i øyet til erstatning for den ødelagte. Gjennom sønnesønnen Maan spør vi om han er fornøyd med resultatet.

Maan roper inn i den gamle man-

nens øre, og vi ser gamlefar Singh smile bredt. Han er fornøyd med resultatet, og mumler noe tilbake.

– Bestefar har fått synet tilbake på det ene øyet. Nå tenker vi å bli her tre dager til, så han får operert det andre også, sier Maan.

Han forteller at de ennå har noen penger igjen. Hvis de klarer å få sykehuset med på en kvantumsrabatt for det andre øyet også, ønsker de å bli der i tre dager til.

De litt rike

– Prisen for operasjonen er lik for alle, så sant de har økonomiske midler. Men de aller fattigste kan få lov å betale det de har råd til. Samtidig tilbyr vi tre prisenivåer og bekvemlighetsnivåer for overnattinger, men det er også mulig å overnatte gratis, sier sykehussjef Pant.

Han er helt åpen på at de litt rikere pasientene på denne måten subsidierer de fattigere, og at indiske pasienter subsidierer de mindre betalingssterke nepalske pasientene. De siste årene, og særlig etter fredsavtalen i Nepal, har nemlig pasientstrømmen fra India økt kraftig. Det

innebærer samtidig at inntektene har økt kraftig.

For i dag, seks år etter at den norske stat avsluttet sin 23-årige Noradstøtte til Geta Eye Hospital, er øyesykehusets ordinære drift i praksis selvfinansierende.

Selvfinansierende

– I bistandssammenheng må vel dette være noe i nærheten av en unik historie – at et sykehus i et utviklingsland skal klare å bli selvberørende økonomisk, sier Svein Lie, sønn av verkstedgründeren Finn Lie og leder av den norske stiftelsen INFIL.

Så sent som i 2009 puttet stiftelsen en halv million kroner inn i øyehospitalet, men nå er også denne støtten under nedtrapping.

Samtidig får Geta støtte fra en rekke bistandsgivere, inkludert nepalske og indiske myndigheter, til å gjennomføre eye camps i småbyer i fjellene, for mennesker som ikke har midler og muligheter for å dra til sykehuset i lavlandet. Også på dette området går det framover. Siden 2005 er antallet nepalere som blir operert for grå stær under slike

Bonden Gajor Dhar Lal (70) er på vei hjem til landsbyen i Uttar Pradesh etter operasjonen. På grunn av busstreik og økt pris på rickshaw har han valgt å gå de ti kilometrene til den indisk-nepalske grensa. Han går sammen med sønnen Sham Kishor (28).

FOTO: GMB AKASH

legebrigader økt kraftig – til om lag 3500 i året.

– Vi har også planer om å etablere en underavdeling av sykehuset i byen Dadeldhura, for å ta unna noe av etterslepet i form av ubehandlede tilfeller blant nepalere, forteller Dr. Bidya Pant entusiastisk.

Dette er byen som ligger nærmest legens eget hjemsted og er et trafikkknutepunkt i fjellene. En ny kirurgisk avdeling ved Geta-sykehuset er også under bygging, med støtte fra den indiske ambassaden i landet.

Personale er det heller ikke vanskelig å rekruttere lenger. Mens det ikke fantes en eneste nepalsk øyelege i hele regionen da Albert Kolstad startet opp på begynnelsen av 80-tallet, er det nå fem øyeleger på sykehuset. Og etter planen skal det bli enda flere. Dr. Bidya håper å ha elleve leger på plass innen 2015.

– Jeg hadde aldri drømt om at det skulle bli så stort, kommenterer en smilende 81-åring i en sofa på Majorstua i Oslo. Samtidig er han litt bekymret for sitt nepalske hjertebarn: – Bare nå ikke dette går for fort, sier han. ■

gz@norad.no

Landsbyguttene som ble sykehusdirektør. Dr. Bidya Pant foran den nye sykehusbygningen som ble innviet for fire år siden. FOTO: GMB AKASH

Helvetet bak murene

Port-au-Prince: Bak fengselsmurene er hundrevis av haitiske fanger stuet sammen som dyr i bås. Få bryr seg om rettighetene til landets innsatte. **I Haiti: Ingvild Sahl**

Datoen er 12. januar 2010. Et jordskjelv med styrke 7,3 på Richters skala treffer Haiti som ei bombe. Mens støvskyene fremdeles ligger som et teppe over byen, bryter 4215 innsatte seg ut av de sammenraste bygningene til det nasjonale fengselet i hovedstaden Port-au-Prince.

I ukene og månedene som følger hankes en tredjedel av dem inn igjen. Men siden store deler av fengselsbygningen fortsatt ligger i ruiner, blir de stuet sammen. Hver innsatt har kun

0,2 kvadratmeter å oppholde seg på. De må stå oppreist hele døgnet.

En konsekvens er at mange opplever at beina svulmer opp under dem. Smittsomme sykdommer som diaré og kolera florerer. Medisinsk behandling er så og si ikke-eksisterende.

Fikk råtten mat

Samuel Mesiobe (20) har selv kjent fengselslivet på kroppen. Under en slåsskamp mellom to ulike gjenger ble han pågrepet av politiet. Kjøreturen endte i fengsel. Oppholdet ble et mareritt.

– De andre fangene gjorde fra seg rett foran øynene på meg. Mange knøt seg fast i taket med et tøyestykke for å holde seg oppreist mens de sov. Maten vi fikk var råtten, og fikk magene våre til å svulme opp, sier 20-åringen, som selv ble svært syk under oppholdet.

Etter tre måneder og 22 dager ble Samuel sluppet fri. Han fikk aldri oppnevnt advokat, og møtte aldri en dommer.

– Det finnes ingen rettferdighet i Haiti. Hvis politiet pågriper deg og du har penger på deg, lar de deg gå. Hvis ikke, kan du havne i fengsel i måneder og år, uten at du er dømt for noe, sier han.

– Ekstremt dårlig

En rapport fra det USA-baserte forskningsinstituttet RAND karakteriseres rettssystemet i Haiti som ekstremt dårlig. Lover blir ikke gjennomført og prosedyrer følges ikke. Politi og retts-

NORSK BISTAND

■ I 2009 ga Norge 4,5 millioner kroner til bygging av et fengsel i byen St-Marci det nordlige Haiti.

I dette fengselet er det så trangt at innsatte har måttet knyte seg fast i taket for å holde seg oppreist.

FOTO: INGILD SAHL

Mange knøt seg fast i taket for å holde seg oppreist mens de sov >>

vesen samarbeider ikke, og korrupsjon er svært utbredt. Juristene er dårlig utdannet. Og siden stillinger ofte gis til venner og bekjente av de politiske makthaverne, mangler de fleste dommerne juridisk utdannelse. Flere av dem kan verken lese eller skrive. I tillegg eksisterer det ingen kriminalarkiver, så når en person pågripes er det umulig å vite om vedkommende har et kriminelt rulleblad, eller om han er etterlyst i andre distrikter.

– Vårt største problem er at vi mangler politikere som ønsker å reformere systemet, sier Viles Alizar, programansvarlig i det nasjonale nettverket for forsvar av menneskerettighetene (RNDDH).

Slik systemet fungerer i dag, er det pengene som rår, ifølge Alizar. Mens storkriminelle narkolorder kan kjøpe seg fri fra både politi og rettsvesen,

risikerer småkriminelle fattigfolk å mures inne i årevis, uten advokat-hjelp eller mulighet til å se en dommer. Historier om folk som forsvinner i fengslene er mange.

– Når du først har havnet innenfor murene er det svært vanskelig å komme ut igjen. Mange innsatte opplever at papirene deres forsvinner og at de blir glemt, sier Alizar.

Blodige opptøyer

Den haitiske straffeloven, som er fra begynnelsen av 1800-tallet, er på ingen måter tilpasset dagens samfunn, og det er et skrikende behov for reform. RAND antar at 75-85 prosent av de innsatte i fengslene blir holdt i ulovlig forvaring. De elendige forholdene bak murene har ført til flere blodige opptøyer. I oktober i fjor gikk det helt galt i nasjonalfengselet. To fanger

Kommentar

Å være beige

Av Kjell Terje Ringdal

PÅ ET SEMINAR JEG arrangerte for noen år siden, var det en forsiktig kvinnelig deltager. Da vi snakket sammen, fortalte hun meg at hun aldri ble gjenkjent på klassefester, og når hun støtte på gamle kolleger måtte hun som oftest fortelle hvem hun var og når de hadde jobbet sammen.

Da jeg møtte henne et års tid senere, var det jeg som kunne bekrefte hennes historie. Jeg kjente henne ikke igjen før hun fortalte meg hvor vi hadde møtt hverandre noen måneder før. En sann historie som kunne vært grunnlag for en småtragisk svensk film; «Kvinnan ingen kände igen».

Mye tyder på at Norad er i akkurat

den posisjonen ute i det norske samfunn. Synovates undersøkelse fra 2010 viser at Norad kaver rundt i det deserte bunnsjiktet når man måler profilen til norske etater og organisasjoner. Vi ligger på 68. plass av 83. Under oss har vi sjarmklumper som NAV, Sæmtinget, Jernbaneverket – med Statens Jernbanetilsyn på bunn. Den eneste trøsten er at Norad ikke er verken godt likt eller mislikt. Det er en fattig trøst. Publikum er verken sint eller glad. Ikke tilhenger. Ikke motstander. Med andre ord: Beige. Det er cirka 60 prosent som sier «vet ikke» når de får spørsmål om Norad, mens drøyt 20 prosent oppgir at de liker det etaten gjør.

Kjell Terje Ringdal leder informasjonsavdelingen i Norad.

FOTO: SPARTACUS

Trøsten er selvfølgelig at mens Jernbaneverket har 72 prosent som aktivt har et dårlig inntrykk, har vi kun 21 prosent som er skeptiske til det vi holder på med. Selv ikke når man blir spurt om Norad tar samfunnsansvar skjer det noe særlig. Også her bakser vi nede på 65. plass. Vi gir da begrepet samfunnsansvar et ansikt, kunne vi hevde. Men nei, opinionen dupper av når vi blir brakt på banen.

Det er nesten så jeg misunner Jernbaneverket, som i det minste er synlige og med høy kjennskap. Vel, ikke ta det siste så høytidelig, poenget er at den grå tåka må lette for å komme på offensiven. Det første

– Maten i fengselet var råtten og gjorde meg syk, forteller den 20-årige tidligere innsatte Samuel Mesiobe.

FOTO: INGILD SAHL

ble skutt og en tredje trampet i hjel i dramaet som oppsto da syv utenlandske observatører ble tatt som gisler.

Marc-André Franche, underdirektør i FNs utviklingsprogram, UNDP, i Haiti, skulle aller helst sett at domstolene, fengslene og de juridiske fakultetene ble jevnet med jorden, slik at man kunne starte helt på nytt igjen.

– Fengselssituasjonen og det juridiske systemet er inhumant på alle områder. Men til syvende og sist er det et spørsmål om prioriteringer. Det er enklere å få givene til å gi penger til helse og mat til fattige, enn til et bedre liv for kriminelle, sier han.

Norske penger

Norge er sammen med USA og Canada blant få givere som har gitt penger til justissektoren i Haiti,

blant annet til bygging av et fengsel. Byggeprosessen har imidlertid vært et helvete, ifølge Franche.

Etter snart tre års arbeid er bare 35 prosent av bygget på plass. Først kom jordskjelvet. Så kom orkanen Thomas, og førte til at fengselet ble overfylt av fanger fra andre distrikter. Byggefirmaene som har vært involvert har i tillegg gjort en elendig jobb.

Selv om de haitiske fengslene har et overbelegg på over 300 prosent, har Haiti færre innsatte pr. innbygger enn resten av Karibia, og en av de laveste innsatt-ratene i hele Amerika.

– Med en befolkning på 9 millioner burde det vært 3-4 ganger så mange innsatte enn det er i dag. Det landet trenger er politisk vilje til å reformere systemet, sier Franche. ■

sahlmedia@gmail.com

spørsmålet er: Betyr dette noe? Kan det være viktig at et underliggende direktorat skal ha høy kjennskap, eller være litt populære? Mitt svar er ja. Vi representerer et politikkfelt som bør sikre seg oppmerksomhet og positiv interesse. Det kan godt være omstridt og gjenstand for de-

« Det er cirka 60 prosent som sier «vet ikke» når de får spørsmål om Norad, mens drøyt 20 prosent oppgir at de liker det etaten gjør»

batt, men den likegyldige tristessen er ikke godt for feltet. Dessuten er det mye vanskeligere å komme til orde hvis man er ukjent og usynlig, selv om det man har på hjertet er aldri så viktig og kompetent.

Hva kan gjøres? Vi legger i disse dager en plan. Den skal handle om å bli tydeligere på feltet – og i samfunnet. Stikkordene her er: Fremkalle, forstørre og formidle. Hele utviklingsfeltet må være seg bevisst på å fremkalle det som faktisk er der, vi må forstørre det, slik at vi får øye på det og forstår det. Og vi må evne å formidle det.

Ellers forblir vi beige, både feltet – og her i ehhh... Norad. ■

Onsdag i uken etter den ordinære utgivelsen vil utgaven også foreligge i iPad-format.

Gratis nedlasting!

Registrer deg og last ned via våre nettsider.

Eller gå direkte til abonnementsiden:
<http://tinyurl.com/6x8og55>

iPad-utgaven utgis i samarbeid med den elektroniske bladkiosken Zinio.

BISTANDSAKTUELT

Økonomi

Dramatisk økning i gruveskatt

Gruveselskapene i Zambia har etter lange, hemmelige forhandlinger akseptert det nye skatteregimet som Norge bidro til å innføre. Det er forventet at det vil føre til økte statsinntekter og mindre bistandsavhengighet. **Av Jan Speed**

Regjeringen i Zambia har fått de store internasjonale gruveselskapene i landet til å akseptere det nye skatteregimet som ble innført i april 2008. Disse satte strek over tidligere såkalte utviklingsavtaler som regjeringen hadde inngått med selskapene da de statseide gruvene ble privatisert.

Selskapene har i to år holdt tilbake skatt mens de har forhandlet med regjeringen om det de mente var kontraktsbrudd. Ressursrenteskatten (Windfall Tax), som var i den opprinnelige skattereformen, og som selskapene hatet mest, ble fjernet av Banda i 2009.

I en orientering skrevet av landøkonom Jan Isaksen ved ambassaden

i Lusaka til Utenriksdepartementet påpekes det at den nye skatten er basert på overskudd og ikke omsetning. Dette har vanligvis den virkningen at skatteunndragelse er vanskeligere å kontrollere og hindre fra skattemyndighetenes side, heter det i notatet.

Kritikk

Finansminister Situmbeko Musokotwane fortalte parlamentet før årsskiftet at gruveselskapene har akseptert den nye skatteloven og vil tilbakebetale utestående skatt. Men opposisjonen misliker at regjeringen har ettergitt en del av summen som gruveselskapene skylder staten. De liker heller ikke at regjeringen og gruveselskapene

Styrking av skatteregimet i Zambia

■ **1969** – Regjeringen til Kenneth Kaunda nasjonaliserer de to store private gruveselskapene i Zambia.
 ■ **1997–2003** – Zambias statlige gruveselskap ZCCM privatiseres. Innholdet i avtalene holdes hemmelig.
 ■ **2006** – Norges ambassade begynner å jobbe med skatte-spørsmål knyttet til gruvesektoren i Zambia, sammen med myndighetene.
 ■ **2007** – Zambisk delegasjon besøker Norge og har samtaler med utviklingsminister Erik Solheim

om norske erfaringer med skattelegging av olje og gasssektoren. Norske konsulenter og advokatfirmaer gir den zambiske regjeringen råd om et nytt skatteregime for mineralsektoren, og mulighetene for å reforhandle avtalene med de private gruveselskapene.
 ■ **April 2008** – Et nytt skatteregime for gruvesektoren innføres av president Levy Mwanawasa.
 ■ **Juli 2008** – President Levy Mwanawasa dør. Rupiah Banda overtar. Han oppfattes som mindre ivrig i forhold

til skattereformen og kampen mot korrupsjon.
 ■ **2009** – Ressursrenteskatten fjernes og selskapene kan avskrive alle investeringer.
 ■ **Mars 2010** – Zambias regjering varsler nye forhandlinger med gruveselskapene.
 ■ **Mai 2010** – Kinas utviklingsbank sier den vil gi 5 milliarder dollar i lån til zambisk-kinesiske samarbeidsprosjekter i gruvesektoren.
 ■ **Desember 2010** – Gruveselskapene og myndighetene blir enige om skatteregimet som ble innført i 2008.

«Det er behov for mer innsikt og åpenhet i gruve-sektoren»

Charles Chivweta, Kirkens Nødhjelp

er enige om en ti års stabilitetsplan. Banda-regjeringen har lovet selskapene som slutter seg til det nye skatteregimet å ikke endre skatterammen de nærmeste ti årene.

– Dette innebærer at inntektene fra gruvene vil øke betraktelig, sier Musokotwane, som budsjetterer med betydelig økte skatteinntekter fra gruvesektoren framover:

■ I 2011 vil Zambia få inn nærmere 748 millioner kroner mer i gruveskatt enn tidligere budsjettet.

■ Gruveselskapene forplikter seg samtidig til å etterbetale nærmere 1,75 milliarder kroner i skatt i 2010/2011.

– Disse nye pengene vil bli brukt på infrastrukturprosjekter, fortalte finansministeren.

Han sier at flere av gruveselskapene vil ha avskrevet investeringene, som de har brukt til å redusere skattebyrden, innen utgangen av 2012.

– Våre beregninger viser at når de fleste av selskapene begynner å vise overskudd, vil skatt fra gruvesektoren utgjøre 40 prosent av alle skatteinntekter og sju prosent av brutto nasjonalprodukt, sier Musokotwane.

Dermed mener han at gruveselskapene vil ha et skattenivå på rundt 47 prosent – noe som ligger litt under det som er tilfelle i Angola og Botswana, men over det som gjelder i Sør-Afrika og Chile.

Behov for kontroll

Den norske ambassaden mener at utviklingen tross alt er positiv, men at

■ NARKOTIKAHANDEL

God pris for opium

Sykdom i opiumsåkrene har fått produksjonen av det narkotiske stoffet til å gå kraftig ned i Afghanistan. Nå frykter FNs program for narkotika og kriminalitet at prishopp kan oppmuntre afghanske bønder til å plante mer opium.

– Markedet har svart på den brå nedgangen i opiumsproduksjon med en dobling av prisnivået i 2009, sier FN-programmets direktør Yury Fedotov.

■ SKATTEPARADISER

Forsker på kapitalflukt

Regjeringen har satt av 50 millioner kroner til et nytt forskningsprogram om kapitalflukt og skatteparadiser.

– Tilgangen på kapital og kapitalflukt påvirker mulighetene for økonomisk framgang i utviklingsland.

Det er absolutt behov for mer kunnskap og forskning på dette feltet, sier statssekretær Ingrid Fiskaa i UD i en pressemelding.

Kansanshi-gruven helt nord i Zambia, går med overskudd. Gruvedriften gir staten rundt 150 millioner dollar i skatt hvert år.

FOTO: JAN SPEED

Handler mer med Afrika og Asia

Import fra Sør-Afrika og Botswana skyver Afrika opp på statistikken over norsk utenrikshandel. Men resten av de afrikanske landene handlet vi mindre med i fjor. **Av Even Tømte**

VI HANDELET MER med Afrika i 2010. Importen fra Afrika økte med over syv prosent i løpet av fjoråret, viser foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå.

Kikker man bak tallet, gikk likevel importen fra de fleste afrikanske land ned. Økningen skyldes i sin helhet import fra Botswana og Sør-Afrika, mens importen fra andre land sank med over 40 prosent.

Norske bedrifters eksport av varer til Afrika økte samtidig med over 37 prosent.

Selv om Norge både kjøper og selger mer fra Afrika, er handelen med kontinentet svært marginal for Norge. Importverdien endte på 7,7 milliarder kroner, mens eksporten utgjorde 7,9 milliarder. Handelen med Afrika utgjør om lag to prosent av den norske utenrikshandelen, og er såpass liten at enkeltkontrakter kan gjøre merkbare utslag på statistikken.

Made in China

Importen fra Asia har et helt annet volum. Den økte med 11 prosent fra 2009 til 2010. Dette utgjorde til sammen 16 prosent av Norges utenlandshandel.

Kina er den overlegent dominerende handelspartneren i Asia, deretter

Japan. De viktigste varene fra Kina var ulike kontormaskiner og datautstyr, telekommunikasjonsapparater og -utstyr, samt klær, sko og møbler. Eksempelvis kommer tre av fem bærbare pc-er fra Kina.

I tillegg til Kina ser man en betydelig økning i eksporten til Norge fra Malaysia, Indonesia, Singapore, Taiwan og Thailand.

Europa øker minst

Landene i EU og resten av Europa er Norges overlegent viktigste handelspartnere. Handelen med EU utgjorde i fjor 293,4 milliarder kroner. Det er to tredeler av alt vi importerer. (Skip og oljeplattformer er imidlertid ikke regnet med i tallene).

Eksporten til EU i 2010 var på 205 milliarder kroner, eller 61 prosent av samlet eksportverdi. Handelen med Europa økte i 2010, men mindre enn handelen med andre land.

Til sammen eksporterte fastlands-Norge varer for 334 milliarder kroner i 2010, en oppgang fra 2009, da økonomisk krise drev handelen ned verden over. Økningen førte til et handelsoverskudd i 2010 på 19 milliarder kroner. ■

even.tomte@gmail.com

det er behov for å styrke skatteadministrasjonen i landet for å hindre skattefusk. Det norske skattedirektoratet vil trolig inngå et samarbeid med kollegaene i Zambia senere i år. Samtidig mener utenlandske givere at det er viktig med fokus på anti-korrupsjonsarbeid.

Valgkampsak

Det blir presidentvalg i Zambia i høst. Gruveselskapenes betaling av skatt og kinesernes rolle i økonomien blir hete temaer i kampen mellom den sittende presidenten Rupiah Banda (og hans korrupsjonsmistenkede kompanjong Frederick Chiluba) og den populistiske opposisjonslederen Michael Sata.

Opposisjonspartiene, fagbevegelsen og en rekke organisasjoner med

tilknytning til kirken mener gruveselskapene betaler for lite skatt.

En revisjonsrapport om de tre største gruveselskapene utarbeidet av norske revisorer er heller ikke offentliggjort av landets skattedirektorat. Det vil heller neppe skje før etter valget i oktober. Der er det mye politisk ammunisjon for Bandas fiender. To av selskapene bør trolig granskes for skattefusk. Den zambiske loven om inntektsskatt hindrer innsyn i gruveindustriens skatteforpliktelser. Det gjør at det er vanskelig for sivilsamfunnet i landet å granske selskapene.

– Det er behov for mer innsikt og åpenhet i gruvesektoren, understreker Charles Chivweta i Kirkens Nødhjelp. ■

jasp@norad.no

Sier stopp for afrikansk kjøtt**Av Even Tømte**

I 2008 BLE DET importert 43 tonn sauekjøtt fra Namibia til Norge. I 2009 var det økt til 288 tonn. Og i første halvår i 2010 var importen 239 tonn. Men nå kan det bli stopp.

Norge har tollfritak på import fra Namibia, i likhet med de andre minst utviklede landene (MUL). Dette skal gi et konkurransefortrinn til de fattigste landene, som står for en minimal del av norsk import.

Før jul skrev Vårt Land at regjeringen vil begrense den tollfrie importen til maksimalt 400 tonn, «av hensyn til det norske markedet for sauekjøtt».

– Jeg mener det er god utviklingspolitikk å la både Namibia og alle de andre utviklingslandene selge kjøttet sitt uten å fortolle det så mye, sier Kristian Nygaard, markedsansvarlig i BM-Foods.

Hans firma importerte omkring 130 tonn benfritt lammekjøtt fra Namibia i fjor. Importen har blitt begrenset av høye priser og stor etterspørsel fra blant annet Sør-Afrika.

– Vi er egentlig ganske rolige på det. Vi har ikke hatt import i nærheten av den mengden noen gang. Men vi kan helt klart nå 4000 tonn på sikt, sier Nygaard. ■

even.tomte@gmail.com

Meninger

Tanzania in transition – from Nyerere to Mkapa, forklarer bakgrunnen og prosessene som har ført til dagens Tanzania skriver Kjell Havnevik. **Se kronikken nedenfor.**

Debatt:

De fattige i verden må skånes for inkompetanse

Av Vidar Kristiansen

Hvor mange år skal vi høre den samme historien om og om igjen uten at bevilgende myndigheter handler, setter krav eller sanksjonerer overfor KVISEne (Kvasi Ikke Statlige Entiteter), også kalt Non Governmental Organisations, eller den helt misvisende norske benevnelsen frivillige organisasjoner?

Jeg leser både Norads evalueringsrapporter og publikasjoner og er på mange måter imponert over hvor mye

Norad har gjort de siste årene i relasjon til bistandsforvaltning, men det ser ikke ut som om KVISEne tar det innover seg utover det å sende noen utvalgte av sine ansatte på et 2 + 2 dagers kurs i prosjektstyring på Bistandstorget.

Hva karakteriserer i dag de fleste norske KVISEr?

1. Organisasjonene drives i dag av godt betalte ledere og ansatte.
2. De har liten eller ingen forankring eller støtte i det sivile samfunn.

3. Bare unntaksvis er de implementerende organisasjoner.
4. De finansieres primært over det norske bistandsbudsjettet.
5. De har begrenset fagkunnskap innen sitt bistandsområde, liten prosjektstyringskunnskap og liten fremmedkulturell realkompetanse.
6. De arbeider ofte gjennom andre internasjonale hjelpeorganisasjoner og har liten direkte kontakt med lokale organisasjoner og målgrupper i befolkningen.

Vidar Kristiansen

7. Flere av organisasjonene bør klassifiseres som banker/innsamlingskontorer, ikke bistandsorganisasjoner.
8. De representerer en fysisk resultatbasert modell som gir en illusjon av måloppnåelse på bekostning av en kvalitativ forståelse av virkeligheten.
9. De driver prosjekter som ofte er basert på aktiviteter med spesifikke outputs uten fokus på funksjonelle resultat, virkninger og bærekraftighet.

Kronikk:

Tanzanias utvikling – uten bærekraft

Av Kjell Havnevik

TANZANIA HAR I NESTEN femti år vært fri fra koloniveldet. Landets første leder, Julius Nyerere, satte en ramme for økonomisk modernisering og nasjonsbygging der bærebjelkene skulle være rettferdighet og selvhjelp med vekt på jordbruket. Strategien fikk bred støtte både i befolkningen og i de rike land, spesielt i Norge og Norden. Siden 1960-tallet har Tanzania vært Nordens viktigste bistandsland, men også Verdensbanken har bidratt med lån og råd. Tanzania og Nyerere ga håp om at Afrika kunne finne sin egen utviklingsvei. Men global økonomisk stagnasjon, feilslått politikk og bistand uten bærekraft bidro på 1970-tallet til at Tanzania og ikke-oljeproduserende afrikanske land kjørte inn i en politisk, sosial og økonomisk krise som fortsatt er rådende. Dette til tross, hevder mange artikler og studier at økonomisk vekst og framgang preger det nye Afrika siden tusenårsskiftet.

Men om man analyserer den øko-

« Verdensbanken og IMF's krav til Afrikas regjeringer, først på det økonomiske og deretter på det politiske området, har ikke ført til de forventede resultater»

nomiske veksten i et bredere og empirisk perspektiv gir det et annet bilde. Da framgår det at fattigdommen bare er blitt marginalt redusert, selv de siste ti år. Mellom 1990 og 2007 falt for eksempel andelen av befolkningen under fattigdomslinjen for grunnleggende behov bare fra 39 prosent til 33 prosent i Tanzania. Og ifølge UNDPs veldferdsindeks for 2010 finnes Tanzania og de fleste afrikanske land blant de førti lavest rangerte, sammen med blant annet Afghanistan og Haiti. I tillegg er korrupsjonen et stort problem, ifølge Transparency Internationals korrupsjonsindeks. Mkapa bestemte seg for å bekjempe korrupsjonen da han tok over presidentembetet i 1995. Da han avgikk ti år senere verserte 50 korrupsjonssaker i domstolene. I 2009 under Kikwetes første presidentperiode hadde antallet økt til 578 inkludert 27 tilfeller av grov korrupsjon. Statsminister, regjering og riksbanksjef ble tvunget å gå av i 2008.

De dynamiske sektorene i Tanzania – gruvedrift, edelstener og turisme – innbringer nå større eksportinntekter enn jordbruket. Disse sektorene er imidlertid i stor grad eid og kontrollert av eksterne interesser.

Jordbruket, der småbøndene er de viktige produsentene, er dessuten utsatt for store prisvariasjoner som følge av den økonomiske liberaliseringen.

For fortsatt tilgang til bistand fra Verdensbanken, IMF og utenland-

Kjell Havnevik

KRONIKK

Utviklingen i Tanzania har stagneret, mye på grunn av mislykket bistand og krav fra Verdensbanken og IMF. Derfor øker interessen i Tanzania for tidligere president Nyerere og hans ideer om utvikling, skriver artikkelforfatteren.

ske givere, ble Tanzania (og Afrika) tvunget til økonomisk liberalisering i en situasjon av svakhet. Tanzania og Nyerere kjempet imot. Kkravene som Tanzania til slutt aksepterte på midten av 1980-tallet, førte til Nyereres avgang i 1985. Disse kravene og lån/bistand har ikke lagt grunnen for en bred utviklingsprosess som kan redusere fattigdommen.

Tanzanias bistandsavhengighet var svært høy på 1970-tallet da 30 prosent av statsbudsjettet ble finansiert av bistanden. Men den har faktisk økt til 40 prosent i 2009/2010, og til at 80 prosent av statens utviklingsbudsjett finansieres av bistanden. Bistandsavhengigheten har medført at Tanzania over tid har tilpasset seg eksterne råd og krav. Dette har redusert viljen og kapasiteten til å meisle ut en utviklingsstrategi – noe som nettopp var Nyereres høyeste prioritet.

Den nylig utkomne boken, *Tanzania in transition – from Nyerere to Mkapa*, forklarer bakgrunnen og prosessene som har ført til denne situasjonen. Her analyserer 11 forskere fra Tanzania og Europa forandringsprosesser knyttet til strategi, ideologi, jord- og skogbruk, utviklingssamarbeid, korrupsjon, styresett og demokrati.

Når det gjelder demokratiutviklingen siden 1995, framkommer det at det er lagt større vekt på valg enn på et deltagende demokrati. I valget i oktober 2010 ble Kikwete gjenvalgt med 60 prosent av de avgitte stemmene.

Men bare vel 40 prosent av de stemmeberettigede deltok. Dette betyr at Kikwete får støtte av bare ca hver fjerde som kan stemme. Det positive ved det siste valget var imidlertid at opposisjonen fikk en viss framgang, noe som kan tyde på at dominansen til regjeringspartiet CCM er i ferd med å brytes.

Om Tanzania og Afrika vurderes på grunnlag av empiri og langsiktighet gjenstår store utfordringer vedrørende utvikling og fattigdomsreduksjon. Verdensbanken og IMF's krav til Afrikas regjeringer, først på det økonomiske og deretter på det politiske området, har ikke ført til de forventede resultater. Det er derfor rimelig at Norge, Norden og de rike landene tar et større medansvar for Afrikas manglende utvikling og som i større grad tar utgangspunkt i kontinentets behov og forutsetninger. Den prosessen som pågår i dag, der eksterne interesser tar kontroll over

■ AFGHANISTAN

Som meg var alle menn høye og slanke med grove lemmer»

Norges ambassadør i Afghanistan, Tore Hattrem, har vært på besøk i Pansjirdalen i Afghanistan.

■ KORRUPSJON

Billioner av svarte penger

Ulovlige kapitalstrømmer fra utviklingsland til rike land har økt fra anslagsvis 1,06 billioner dollar i 2006 til 1,26 billioner i 2008. Pengene kommer fra blant annet bestikkelser, tyveri, smøring og skatteunndragelse, og har økt nesten 13 prosent i året siden årtusenskiftet, ifølge en rapport fra tenketanken Global Financial Integrity. Landene hvor de største pengene kommer fra er: **1. Kina, 2. Russland, 3. Mexico**, 4. Saudi-Arabia, 5. Malaysia, 6. Forente Arabiske Emirater, 7. Kuwait, 8. Venezuela, 9. Qatar, 10. Nigeria

Det skapes en illusjon av profesjonalisme og berettiget tilstedeværelse som kan opprettholdes på grunn av menigmanns mangel på informasjon og kunnskap, ved ullen og ofte manglende dokumentert resultatoppnåelse, ved bruk av katastrofeappeller, ved lukkede nettverk, og ved at mottagerne selv i liten grad kan gi tilbakemelding. Prinsipper om objektivitet, rasjonalitet, pålitelighet, kost/nytte (bistandseffektivitet) og validitet er bytte ut med subjektivitet, følelser og konsensusbeslutninger.

Tiden er overmoden for Norad å gjøre en grundig gjennomgang av Norske KVISEr og de samarbeidsavtaler og kjernestøtteavtaler de nyter godt av. Og av MONGOene (My Own NGO) og deres prosjektavtaler.

Et minimumskrav de fattige i verden bør kunne forlange er at de blir skånet for inkompetanse.

Vidar Kristiansen har mer enn tyve års erfaring fra utviklingsarbeid, blant annet fra Afrika.

Debatt:

Tanzania og bistand – skal den ingen ende ta?

Av Rolv Bjelland

JEG HAR NYLIG VÆRT tilbake i Tanzania etter 20 år, og har fått et nytt møte med internasjonal bistand.

Jeg registrerte at det var enda flere bistandsorganisasjoner på banen, flere utenlandske bistandsarbeidere som kjørte rundt i fine biler og at personer i det tanzanianske byråkratiet tok sin del av det hele.

Jeg fikk en lei følelse av at bistanden bare fortsetter og fortsetter og at det ikke en gang er snakk om at den skal ta slutt. Men kan vi bare holde på slik år etter år?

Er det en systemfeil i selve bistandsarbeidet? Formålet med bistand er jo å få utvikling i landet, gjøre det uavhengig av bistand og hjelpe folkene som trenger det mest. Men har egentlig alle vi som jobber med bistand incentiver for å oppnå dette?

Bistandsarbeiderne ønsker at bistanden fortsetter, og at det finnes bistandsjobber. Det utdannes samtidig en hær av nye bistandsarbeidere som vil satse på dette som karrierevei og har et ønske om at det er mange gode stillinger i bistandssystemet.

Mange private, offentlige og frivillige organisasjoner har stor glede av bistand, og de vil i sin natur ha en interesse for å vokse seg større. Og de

tanzanianske tjenestemennene som jobber med bistand vil ha en interesse av at den fortsetter som før, og at den helst økes.

Det er altfor lett å bli fristet til å skrive lange rapporter om bistandens fortrefelighet og at bistanden bør fortsette og fortsette, bare med kosmetiske endringer.

Men er dette til fordel for landet Tanzania og for folkene som bor der? Bør det ikke settes en målsetning om at på et tidspunkt i framtiden bør Tanzania være uavhengig av bistand?

Mine argumenter går ikke på pengevolumet av bistanden, men på den bistandsavhengigheten dagens vedvarende bistand etablerer. Dette klusser til landets evne til å styre og prioritere i eget hus.

Et alternativ kan være å gi avgrenset, konkret og stor prosjektbistand som er mest mulig frikoblet fra selve styringen av landet. Som for eksempel en komplett kraftstasjon, en veistrekning fra A til B, et vannverk, og at det blir lagt inn opplærings- og driftskomponenter i forhold til dette. Samtidig bør vi la tanzanianerne styre landet sitt slik de selv ønsker det.

Rolv Bjelland er seniorrådgiver i Norad.

Rolv Bjelland

«Er det en systemfeil i selve bistandsarbeidet?»

Tanzanias landsfader Julius Nyerere besøker et jordbrukerkollektiv. I dag fatter tanzanianere ny interesse for Nyereres ideer.

FOTO: SCANPIX

store landområder for produksjon av energi og mat for eksport, gjør imidlertid dette vanskeligere.

I en situasjon der målene for utvikling langt fra er oppnådd, velger Norge og andre land å redusere sin direkte bistand til Tanzania og Afrika. I stedet rettes bistanden mot multilaterale organisasjoner og globale kollektive goder, miljø og klima, bevaring av regnskoger, sikkerhet og terrorbekjempelse. Bistanden endres derved i retning av overgripende og kompliserte innsatser som det er vanskelig å håndtere og måle virkningene av og som krever kunnskap om bredere sammenhenger som disiplinbaserte universiteter vanskelig kan bidra med.

Veksten i det nye Afrika som beskrives i nye rapporter og i media kan under de gitte forutsetninger og utviklingstendenser knapt være langsiktig, bærekraftig eller bidra til særlig fattigdomsreduksjon. Spørsmålet

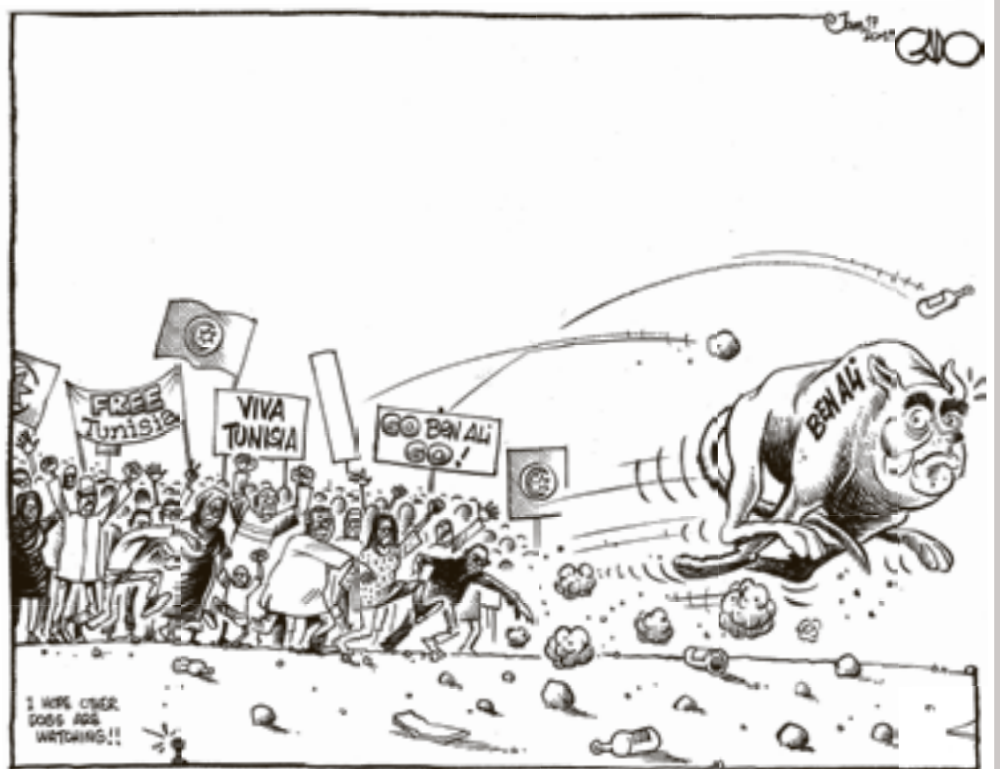
er om dette positive bildet av det nye Afrika og dets muligheter heller bidrar til å skjule Afrikas mer grunnleggende strukturelle og menneskelige langsiktige problem. I den grad disse forholdene kommer på den internasjonale dagsordenen, er det som regel på en overflatisk måte og som bare i begrenset grad kan bidra til en dypere forståelse som også kan medføre holdningsendring hos befolkningen i rike land.

Det er på grunn av disse utviklingstrendene at mennesker i Tanzania og Afrika har begynt å interessere seg for Nyerere og hans ideer igjen – hvordan kan Afrika finne sin egen vei der utviklingen samsvarer bedre med menneskenes behov og ønsker, samtidig som et bærekraftig miljø kan sikres? (*Innlegget er forkortet. Red.*)

Kjell Havnevik er forsker ved Nordiska Afrikanstitutet i Uppsala og professor ved Universitetet i Agder.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

28 Bakerst

Kraftkrise
rammer
Tanzania

Av Kizito Makoye, Dar es Salaam

STØYEN FRA dieselgeneratorer overdøvet det meste da jeg i helgen kjørte rundt i bydelen Kariakoo i Dar-es-Salaams travle handelsdistrikt. Jeg lurte på om handelsfolkene har råd til å betale de høye drivstoff utgiftene til maskinene.

Gatene, som ellers er fulle av handlende, var nesten øde. Jeg forsøkte å finne ut hvorfor, men fant ikke noe godt svar. Kanskje kundene hatet bråket fra generatorene?

Jeg forsto etterpå at de fleste handelsfolkene foretrekker å stenge butikkene når strømmen blir borte.

Mangel på strøm er en konstant plage for selgere som er avhengige av elektrisk kraft i virksomheten sin.

Sett fra
SØR

Kizito Makoye er en tanzaniansk journalist bosatt i Dar es Salaam.

Mangel på strøm og daglige kutt i strømtilførselen er et stort problem i mange afrikanske land. Bildet er fra Nigerias hovedstad Lagos. FOTO: SCANPIX

– Ingenting går som planlagt uten kraft, murret selgeren Muro som er møkk lei av endeløse kraftplager.

Strømpruddet fortsatte i hele tolv timer, ifølge tidsplanen for belast-

ningsutjevning fra Tanzanias stats-eide kraftselskap TANESCO.

De fleste handelsfolkene jeg snakket med klaget over at de led store tap på grunn av strømpruddene. Men

det er ikke klart når dette kaoset vil ta slutt.

For dette er en bitter realitet for de fleste vanlige innbyggere i Tanzania, som opplever at arbeidet deres sta-

Aktivist,
politiker og
misjonær

Sigrun Møgedal (67) har spilt på mange strenger. Men når en av nestorene i norsk internasjonal helsepolitikk takker for seg, er det hennes personlige engasjement mange vil huske henne for.

Av Ingvild Sahl

ENGASJERT, VARM, MODIG, strategisk, uredde, entusiastisk og kunnskapsrik. Lovord, som kunne fått selv den mest innbilske narsissist til å rødme, haglet da direktøren i UNAIDS Michel Sidibé og andre internasjonale helsetopper tok farvel med Sigrun Møgedal under et seminar om global helse i Oslo i januar.

Kvinnen som blir sett på som en av hovedarkitektene bak den norske globale helsepolitikken, har satt sine spor. Nå går hun inn i pensjonistenes rekke.

Helse ute og inne

Som lege og spesialist i tropemedisin og hygiene har hun arbeidet med helsespørsmål på de fleste arenaer. I felten, innen forskning, i offentlig sektor, i internasjonale organisasjoner og som politiker. Hun har vært statssekretær for utviklingssaker i Utenriksdepartementet, og har hatt

flere sentrale stillinger i Den Norske Kirke og i Norad.

I tillegg har hun hatt en rekke verv og funksjoner i norsk og internasjonalt utviklingsarbeid, som Forskningsrådet, Norfund, Kirkenes Verdensråd og Verdens Helseorganisasjon (WHO).

Men kanskje er hun mest kjent for sitt bidrag til å etablere og utvikle Det globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose. Ifølge Jon Lidén, kommunikasjonsdirektør i fondet, kan Møgedal personlig ta æren for at svært mange menneskelig er reddet.

Syv millioner liv

– Sigrun er en høyt respektert ekspert. Samtidig har hun en varme og en personlighet som gjør at hun bygger tillit hvor enn hun går. Med denne personligheten har hun bidratt betydelig til at styringen av

HVEM?

■ Blir sett på som en av hovedarkitektene bak den norske globale helsepolitikken.
■ Mest kjent for sitt bidrag til å etablere og utvikle Det globale fondet for bekjempelse av aids, malaria og tuberkulose

fondet har vært vellykket, sier han, og legger til at syv millioner menneskelig liv kunne gått tapt dersom fondet ikke eksisterte.

– Sigrun kan ta æren for at en stor del av disse menneskene ble reddet.

Fra 2002 var Møgedal også rådgiver i Utenriksdepartementet og i 2005 ble hun utnevnt til Norges hiv/aids-ambassadør.

«Hacker» av rang

Med utallige døgn på reise er hun kjent for å være en kløpper til å tjuvkoble seg selv til internett på hoteller og ambassader, og det sies at hun alltid har et skrujern med seg i bagasjen.

Selv føler hun seg sterkest når hun arbeider sammen med andre. Hun tror forandring først finner sted når mennesker med ulike perspektiver møtes, og alle går fra stedet litt klokere enn de var da de kom.

Et slikt møte hadde hun selv i Swaziland, da hun snakket med en bestemor som brukte det meste av sin tid på å ta seg av barn som hadde mistet

« Vi må investere kjærlighet i barna, slik at de kan lære seg å elske »

dig blir avbrutt av strømbrudd. Noen folk har hevdet at strømkrisen skyldes sabotasje fra korrupte politikere som driver privat forretning med salg av generatorer. Hvem vet?

MARIAM HAMISI (26) har startet sin egen frisørsalong og jobber hardt. Men hun er dypt frustrert over de vedvarende strømproblemene. Hun forteller at lørdag og søndag er de eneste dagene hun har fortjeneste, siden de fleste kundene foretrekker å komme i helgen. Men uten strøm stopper alle maskinene Mariam trenger, og hun har ikke mulighet til å installere reservegenerator.

Det er tilsynelatende ingen grunn til at landet skal kastes ut i mørke. TANESCO har kunngjort belastningsutjevning på ubestemt tid, fordi kraftproduksjonen ikke er stor nok til å dekke den økende etterspørselen.

Jeg forundres over at vi, til tross for våre mange kraftkilder, har mislykkes i å dekke et voksende kraftunderskudd. Vannkraftturbiner i en rekke elver rundt om i landet klarer ikke å levere. Tørke er den eneste forklaringen. Termiske generatorer har også sviktet, og som en konsekvens går fattige folk uten strøm nesten tolv timer hver dag.

En kan bare forestille seg virkningen på landets sårbare økonomi. Ek-

spertene har ikke lagt fram konkrete tall, men tapene er uten tvil enorme. For det er ødeleggende å være uten strøm, både for stålverk, fiskehandlere, skreddere, sykehus, restauranter, og så videre.

TANESCO har nylig strødd salt i såret ved å kunngjøre en snarlig prisøkning på 18 prosent. Dersom min strømregning er på 100.000 shilling i måneden, må jeg altså grave enda dypere i lommene for å betale 18.000 til. Man kan jo spørre seg hvordan det er mulig å øke prisen på en tjeneste de ikke leverer?

INGEN LAND klarer å ha økonomisk framgang uten en pålitelig kraftforsyning. Særlig ikke i vår tid. Over 90 prosent av tanzanianerne har levd uten strøm siden tidenes morgen, og lite er blitt gjort for å få dem ut av mørket. Som om det ikke var nok, har noen få personer med ansvar for å løse krisen i stedet utnyttet situasjonen til å fylle sine egne lommer på bekostning av skattebetalerne.

Det er på høy tid at regjeringen opphever deres arkaiske monopol, slik at nye aktører kan slippe til og utfordre det sittende kraftregimet. En slutt på TANESCOs monopol vil forhåpentligvis bety en ny start og bedre strømleveranser til frustrerte tanzanianere. ■

Portrett

Nypensjonerte Sigrun Møgedal har hatt en rekke ulike jobber både innenfor den norske kirken og i internasjonalt helsearbeid.

FOTO: HEIKO JUNGE/SCANPIX

foreldrene sine i aids.

– Jeg spurte henne: Hvordan talker du alt dette? Da svarte hun: Vi må investere kjærlighet i disse barna, slik at de kan lære seg å elske, fortalte Møgedal, under et intervju i forbindelse med sin avgang.

At kvinnen verken spurte om penger eller ba om hjelp, men så det som sitt personlige ansvar å hjelpe de foreldreløse barna, gjorde sterkt inntrykk på helseeksperten.

Aktivist eller misjonær?

På spørsmål om hvilken av titlene aktivist, politiker og misjonær som passer henne best, svarer hun.

Aktivismen kan være nyttig i noen sammenhenger. Jeg er sta, og vil ofte utfordre det etablerte. Men jeg er ingen ekte aktivist. Til det er jeg alt for opptatt av å se flere ting i sammenheng.

En ordentlig politiker ble hun heller aldri, ifølge henne selv, til tross for at hun har hatt flere verv i Arbeiderpartiet. Men misjonær var hun, da hun fra 1971 til 1980 arbeidet som lege i Nepal, utsendt av Den norske Tibetmisjon.

– Men jeg var aldri en forkynner som tok med meg bibelen ut i gaten for å evangelisere. Det handlet mer om å tjene folket, snakke med dem om verdier og møte dem i samtaler, uten å prøve å overbevise dem om at jeg hadde rett, sier hun.

Første kvinnelige leder

Møgedal har i senere tid hatt en rekke verv i norsk og internasjonalt kirkeliv. Hun skrev kirkehistorie da hun i 1990 ble den første kvinne som inntok en sentral topposisjon i Den norske kirke, som leder i Mellomkirkelig råd. Miljøet var mannsdominert, og Møgedal var, ifølge prest og tidligere kollega Trond Bakkevig, med på å bane vei for andre kvinner i kirken.

– Møgedal har i sitt kirkelige arbeid vist stor strategisk evne i veldig vanskelige overganger, sier han, og viser til perioden Møgedal var leder for Oslo bispedømmeråd da den konservative teologen Ole Christian Kvarme ble utnevnt til biskop - mot bispedømmerådets ønske.

Snill? Langt i fra

All rosen til tross, Møgedal vil ikke karakterisere seg selv som snill.

– Mamma ville at jeg skulle være snill. Men jeg likte det ikke, for jeg var altfor sta til å være snill. Jeg er ikke veldig snill. Men jeg liker å relatere til mennesker. ■

Se video på nett

Se intervjuet med Sigrun Møgedal på bistandaktuel.no

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 I hvilket land foregår handlingen i animasjonsfilmen Mulan?

3 Hvilket år tok Saddam Hussein makten i Irak?

4 Hvilken jobb hadde Jonas Gahr Støre før han ble utenriksminister?

5 Hvilken er den største av øyene i Det karibiske hav?

6 I hvilket land opererer det politiske partiet FRELIMO?

7 Hvilken hunderase har verdens minste hunder?

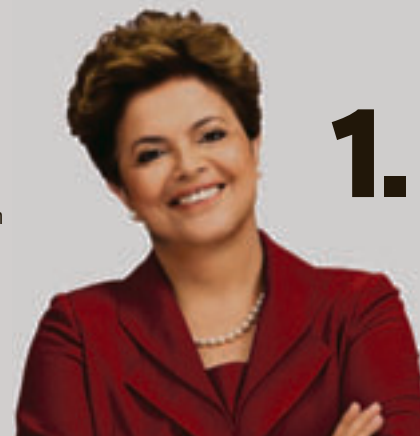
8 Hva heter den offisielle hovedstaden i Elfenbenskysten?

9 Hva heter den nye styrelederen i den globale vaksinealliansen GAVI?

10 Hvilket dyr finnes i logoen til Verdens Villmarksfond?

11 Hvilken kjent fjelltopp heter Chomo Lunma på tibetansk?

12 Hvilke farger er det i det israelske flagget?

13 Hva er de to offisielle språkene i Tanzania?

14 I hvilken by i Brasil ligger fotballstadionet Maracana?

15 Hva er couscous?

16 Hvilket land er Nigerias viktigste handelspartner?

17 Hvilken kjente biskop i Sør-Afrika gir homofile samboere full aksept?

18 Hvilken del av Mongolia er kinesisk – ytre eller indre Mongolia?

19 Hvilken by kalles Lollywood på grunn av de mange pakistanske filmene som lages der?

20 Hva heter den tidligere lederen for SPLA i Sør-Sudan som døde i juli 2005?

Ekspertnotter

1 Hvilken japansk forfatter fikk Nobels litteraturpris i 1994?

2 Når var Trankebar i India dansk koloni?

3 Hvem har skrevet boka «Å bake kaker i Kigali»?

11.

Svar 1: Brasils nye president Dilma Rousseff. 2: Kina. 3: 1979. 4: Generalsekretær i Norges Røde Kors. 5: Kuba. 6: Mosambik. 7: Chihuahua. 8: Yamoussoukro. 9: Dagfinn Høybråten. 10: Panda. 11: Mount Everest. 12: Hvit og blå. 13: Swahili og engelsk. 14: Rio de Janeiro. 15: Et kornprodukt som brukes til matretter i Marokko og en del andre nordafrikanske land, slik poteter brukes i Norge. 16: USA. 17: Desmond Tutu. 18: Indre Mongolia. 19: Lahore. 20: John Garang. **Ekspertnotter** 1: Kenzaburo Oe. 2: 1620–1845. 3: Den zambiskfødte forfatteren Gaile Parkin.

30 Bakerst

Bokanmeldelse:

Tvilsomt om Hugo Chávez

Av Olaf Svorstøl

FORFATTEREN VEGARD BYE er en kjent person i miljøet som er arbeider med og er interessert i latinamerikanske spørsmål i Norge. Han har tidligere utgitt «Når vulkanen våkner» i 1982, «Forbuden fred» i 1992 og «Dette er Cuba – alt annet er løgn» i 1996. Han har blant annet arbeidet i Latin-Amerika for FN-systemet.

Boka tar for seg det nye tilskuddet av venstresidepresidenter i Sør-Amerika. Hugo Chávez fra Venezuela som Bolívars inkarnasjon, Lula (Luis Inácio da Silva) fra Brasil som Bye utnevner til fadder for en ny verdensorden, Fernando Lugo som sliter med det gamle Colorado-partiveldet som dominerte Paraguay fra Stroessner til de fattiges biskop fra San Pedro ble valgt, urfolkspresident Evo Morales fra Bolivia og Rafael Correa, president i Ecuador. Bye åpner boka med klimakonferansen i København 2009 og avslutter med noen betraktninger om hvor bærekraftig den politiske utviklinga i Latin-Amerika er.

Boka gir leseren mange opplysninger om disse samtidige venstrepolitikere i Sør-Amerika, også for personer som regelmessig følger med i latinamerikansk politisk samtid. Ut fra mine kunnskaper er beskrivelsen av Lugo, Morales og Correa og deres liv objektive og gode.

NÅR DET GJELDER Chávez er det ikke slik. En merker forfatterens

negative holdning til Chávez. Bokas undertittel er «Sør-Amerika mellom Chávez og Lula». Slik det framgår av bokas undertittel, trekker Bye opp et markant skille mellom Lula og Chávez som går gjennom hele boka. Lula defineres som kompromissets mann, Chávez som konfliktens mann, Lula som demokratisk innstilt i motsetning til Chávez, resultatene i Venezuela under Chávez er ikke bærekraftige i motsetning til resultatene i Brasil under Lula.

Tiltak som er gjort i Venezuela og Brasil, like i form og innhold, eksempelvis ernæringsprogrammene, vurderes som henholdsvis negative og positive. Lula vurderes som statsmann, mens Chávez blir vurdert som en bajas. Ifølge Wikileaks har USA prøvd aktivt å slå splid mellom Lula og Chávez med noen av de samme argumentene som Bye legger fram, men uten hell. Lula har ikke vært enig med USA.

Teodoro Petkoff, redaktør i den venezuelanske avisa Tal Cual, flittig

«Boka er svært god når det gjelder alle presidentene bortsett fra Chávez og Venezuela»

Tittel:
Bolívars
uekte sønner
Forfatter:
Vegard Bye
Forlag:
Spartacus

sitert i vestlig media, er i dag opposisjonell med samme standpunkt om Chávez som USA og den ekstreme høyresida i Venezuela.

Petkoff beveget seg fra venstreside til finansminister for kristeligdemokraten Rafael Caldera og gjennomførte de mest markedsliberale tiltakene i Venezuelas historie. I 2002 støttet han redaksjonelt i sin avis kuppet mot den valgte presidenten Chávez. Hvor objektiv kan Petkoff være i forhold til Chávez og hans politikk i Venezuela? Vegard

Bye mener tydeligvis at Petkoff er det og benytter han hyppig som troverdig kilde. Jeg er helt uenig i ukritisk bruk av Petkoff som kilde ut fra hans politiske praksis de siste årene.

Ganske direkte gir forfatteren Chávez skylda for den ekstreme tørken som rammet Venezuela og dermed vann- og elektrisitetsforsyning, noe som opposisjonen i Venezuela også har hevdet. Gudskjelov er det slik i Norge at ikke statsministeren, uansett partitilhørighet, får skylda for vannmangel i magasinene.

Bye gjentar det som SVs miljø- og utviklingsminister Erik Solheim sa etter klimamøtet i København 2009, at Chávez hadde mye skyld i at det ikke ble en klimaavtale.

BOKA ER svært god når det gjelder alle presidentene bortsett fra Chávez og Venezuela, og det er synd for bokas lesere. Når det gjelder Chávez får vi heller vente til Eirik Vold blir ferdig med sin bok om Venezuela.

John Pilger, en av verdens mest erfarne journalister, sa følgende om vestlige mediebedrifters dekning av Venezuela: Aldri har et land (...) blitt så feilaktig framstilt og utsatt for så mye løgn som Venezuela det siste tiåret. Det er synd at Bye i så liten grad klarer å utgjøre noen motvekt til dette. ■

Les om bøkene

Les flere bokanmeldelser på www.bistandsaktuelt.no/Kultur/Anmeldelser

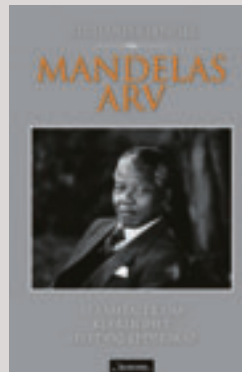
The Trouble with the Congo

Boken bør være pensum for alle organisasjoner som krever at norske styrker skal sendes til FN-oppgavet i DR Kongo, eller som tror at en boikott av konfliktmineraler fra landet vil stanse blodsutgytelsene og overgrepene mot kvinner.

Mandelas arv

For Mandela-interesserte er det mye å hente.

Svart mamba

Nadifa Mohamed løfter de muntlige fortellertradisjonene inn i boksiden og gjør historiene levende. Det er et sterkt portrett av et barn som prøver å overleve i en vond verden.

Den tapte byen Z

Erlend Vold Enget anmelder boka «Den tapte byen Z» av David Grann. Boka handler om den britiske oppdagelsesreisende Percy Harrison Fawcett som er på leting etter en stor bykultur og forsvinner i Amazonas-skogene.

UNHCR
The UN
Refugee Agency

søker erfaren

Fundraising Consultant
- Individuals

til sitt regionkontor
i Stockholm.

Søknadsfrist:
15 februar 2011

Les mer om stillingen på
www.unhcr.no

UNHCR
The UN
Refugee Agency

søker

Senior External Relations
Assistant (GL 5)

Public Information
Associate (GL 6)

til sitt regionkontor
i Stockholm.

Søknadsfrist:
25 februar 2011

Les mer om stillingene på
www.unhcr.no

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på en ukentlig nyhetstjeneste fra Bistandsaktuelt. Du får det – sammen med ukens karikaturtegning – rett inn på din pc!

Gå inn på bistandsaktuelt.no/Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Sjekk ledige
stillinger på
global.no

global

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Bjørn Lyngroth, 33 år, fra Arendal ble 1. februar ansatt som rådgiver for internasjonalsering ved Menighetsfakultetet. Bjørn har tidligere arbeidet som informasjonsleder i misjonsorganisasjonen HimalPartner i til sammen fem år.

Tale Longva har tiltrådt en stilling som programrådgiver i Fredskorpset i Team for

helse og utdanning og Team for menneskerettigheter, styresett & kultur. Tale kommer fra stillingen som prosjektkoordinator i Childwatch International Research Network og arbeidet tidligere som daglig leder i Det norske menneskerettighetsfond.

Heidi L. Augestad er ansatt i Fredskorpset som førstekon-sulent i team for

miljø, klima og næringsutvikling. Heidi har tidligere arbeidet i skoleverket, som rektor ved Rainbow International School i Eritrea og som forskningsassistent ved Høgskolen i Oslo. Hun er utdannet lektor med mastergrad i Flerkulturell og Internasjonal Utdanning fra HIO.

Mia C. Østergaard er ansatt i Fredskorpset som programrådgiver i

team for miljø, klima og næringsutvikling. Mia har tidligere jobbet bl.a. i KFUK-KFUM Global, CIPCRE-Kamerun, og i Kirkens Nødhjelp ved hovedkontoret og som Ledsager i Palestina og Israel. Hun har mastergrad i religionshistorie fra Universitetet i Oslo.

Jobbskifte

Gro Lindstad tiltrådte som daglig leder i FOKUS fra nyttår. Hun kom da fra en sjefsjobb ved UNIFEMs hovedkontor i New York, hvor hun hadde vært siden begynnelsen av 2008

– **Fra FN til FOKUS – hvordan blir det?**

– Det er spennende å komme tilbake til sivil samfunn etter tre år i jobb i UNIFEM, og å kunne benytte erfaringer og fagkunnskap på området kvinner og utviklingsspørsmål. Det arbeidet som skjer i regi av FOKUS gir koblinger direkte til kvinneorganisasjoner og kvinner i Sør og betyr for meg en mer direkte link til å bedre forhold for kvinner på de områdene FOKUS har som kjernesatsinger.

– **Fra New York til Oslo – det er jo en stor overgang?**

– Ja, jeg må innrømme at overgangen på mange måter er stor, og at det å ha fått bo i New York i tre år har vært fantastisk. Samtidig er det selvvalgt og koblet med overgang til ny spennende jobb. Bonusen er jo også at nærhet til familie og venner også er en annen nå, selv om det har vært mye hyggelig besøk fra Norge i løpet av årene i New York.

– **Hva gleder du deg mest til som leder for FOKUS?**

– FOKUS er en spennende organisasjon som fortjener større synlighet. Den er unik med sitt mangfold av medlemsorganisasjoner og spennet i meninger og vinklinger. Det gir rom for mange mulige spennende diskusjoner og et stort mangfold av samarbeidspartnere i Sør. Jeg gleder meg til å kunne synliggjøre arbeidet og tematikken mer enn i dag og være med på å utvikle organisasjonen videre.

Cathrine Thue har nylig begynt som rådgiver i internasjonal avdeling i Norges

Blindeforbund og skal jobbe med prosjekter i Afrika og Asia. Hun kommer fra en stilling som rådgiver i Voksenopplæringsforbundet og har tidligere jobbet i Angola.

Orrvar Dalby er konstituert som ny generalsekretær i Norsk Folkehjelp. Han

kommer fra stillingen som utenlandssjef i organisasjonen.

Anette Remme (23) er ny leiar i SAIH. Ho har fullført ein bachelor i utviklingsstudiar

frå Høgskolen i Oslo.

Finn Bergesen jr. tiltrådte som Plan Norges nye styreleder fra nyttår av.

Kjersti Koffeld (32) er ny programrådgjevar med ansvar for Nicaragua og Colombia i

SAIH. Ho har tidlegare jobba som internasjonal konsulent i LNU og prosjektkoordinator i AFS Norge.

Svein Ove Faksvåg er valgt til ny styreleder i Strømme-stiftelsen.

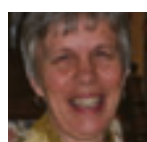

Kirsten Hov (24) er ny nestleiar i SAIH. Ho har studert utviklingsstudiar ved

Universitetet i Agder og har i år permisjon frå studiar i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Andreas Viumdal, 38 år fra Skien, startet i januar 2011 i stillingen som prosjektrådgiver ved PYM bistand.

Grethe Raddum (58) er ny Asia-ansvarlig i misjonsorganisasjonen Areopagos.

Professor Kirsten Sandberg er valgt inn som medlem i FNs komité for barns rettigheter.

Line Hegna begynte i desember i Redd Barna som leder for politikk og samfunn. Hun kommer fra UNDPs nordiske kontor.

Det er en rekke nye fjes i Norad: **Björg Sandkjær, Endre Vigeland, Inger Brodal, Kjersti Lindøe, Kristin Skanke, Randi Gramshaug, Solbjørg Sjøveian, Svein Kroken, Bodil Bakken, Inger Anette Sandvand Dahlen, Geir Ytreland, Martin Samuelsen, Thomas Myhrvold-Hanssen og Nina Kristin Sørheim.**

Samtidig er flere medarbeidere tilbake i Norad etter permisjon: **Paul Fife, Bente Nilson og Marte Lid.**

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattredaktør:

Thore Hem
tgh@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
heop@norad.no
Ingvild Sahl
sahlmedia@gmail.com
Even Tømte
Even.tomte@gmail.com

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Redaksjonsråd:

Jens Barland
Nora Ingdal
Markus Nilsen
Ane Sigurdsson Mygland
Kjell Terje Ringdal
Asle Tøje

Internett:

www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkviene 26 (6.etg.)

Telefoner:

22 24 20 30 (sentralbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 05 72 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

Design og produksjon:

Ad Fontes Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 22 24 20 59

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 25. januar 2011

Opplag denne utgave:

18 300 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca. 4. mars.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

27.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Visste du at ...

Samlet bistand fra OECD-landene var på om lag 730 milliarder kroner i 2009?

KILDE: OECD

« En elefant råtner ikke på en dag. »

Ordtak fra Lozi-folket i Zambia

Per-Erik Burud har pakket Kiwi-posen og reist til Madagaskar for å se på prosjektet som kjeden hans har gitt millioner til.

Bleiesalg bygger skoler

Dagligvarekjeden Kiwi bygger skoler på Madagaskar for et tosifret millionbeløp. Kjedesjef Per-Erik Burud kobler skolegaven både til kjedens satsing på billige bleier og det å skolere sine egne medarbeidere.

På Madagaskar:

Georg Mathisen (tekst og foto)
NAZIA (8) HAR LÆRT foreldrene hvordan de skal vaske hendene. Hun har hatt hygiene-opplæring på skolen som er så ny at klasserommet ikke er ferdigbygd. Tema (13) er den eneste i den store søskenflokk som har fått skolegang. Tidligere var det 18 kilometer å gå til skolen – det ble for langt for de minste, og for lenge borte fra familien for dem som er blitt store nok til å hjelpe til med husarbeid og kvepass.

Fikk ikke skolegang

Nå har de fått nye muligheter, takket være norske bleiebrukere. – Det var rett og slett ikke mulig for de yngste barna å gå på skole, sier Céline Ralalarisoa.

Hun er ordfører i Antambao Ankilifale; en av to gassiske landsbyer som har hatt norgesbesøk for å se på de nye skolene. – Likevel var det 30 barn herfra som gikk til skolen, forteller hun.

Androy-regionen sør på Madagaskar er den fattigste delen av et land

som en gang var blant Afrikas mest fremgangsrike, men som nå nærmer seg bunnen i levestandard. Hit går det penger fra dagligvarekjeden Kiwi til 15 skoler gjennom Unicefs «Schools for Africa»-prosjekt.

Kiwi-sjef Per-Erik Burud begrunner gaven med samfunnsansvar og vilje til å gjøre noe positivt:

– Vi føler at vi er blitt så store, med en omsetning på nesten 20 milliarder kroner i 2010, at det er på tide å gi litt tilbake, sier han.

Skoler og bleier

Når Kiwi snakker om skoler på Madagaskar, henger det gjerne sammen med tiårsjubileet for kjedens bleieavtale. For norske Kiwi-kjøpmenn er bleier nøkkelen til å skaffe seg de kundene som er aller viktigst. Klarer du å få en barnefamilie til å handle lojalt i butikken din, så har du kunder som har mange kroner å bruke og mange år igjen å bruke dem på.

Kiwis bleieavtale har gitt kjeden flere bleiekunder enn noen andre. Da kampanjen rundet ti år, ble ikke jubileet markert med fest eller med

store annonser. I stedet ga kjeden en solid sum til å bygge skoler på Madagaskar. Akkurat hvor mye vil ikke Kiwi-sjef Per-Erik Burud ut med, men det er snakk om et tosifret antall millioner. Prosjektet er det Unicef som har valgt ut og som tar hånd om – og for en organisasjon som samlet inn 64 millioner i Norge i 2009, er dette en betydelig satsing.

«Schools for Africa»

Når Per-Erik Burud får direkte spørsmål om hva kjeden har å tjene på et slikt samarbeid, legger han helst vekten på viljen til å hjelpe. Samtidig ser han åpenbar effekt internt i kjeden. Ikke bare fordi det bidrar til å bygge engasjement og fellesskap at de ansatte i nærmere 500 butikker føler at de er med og gjør en forskjell. Nei, skolebygging er også et tiltak som kan kobles direkte til det Kiwi holder på med hjemme i Norge.

– På Madagaskar bidrar skoler til å

« Dette er stort. Det er ikke hvert år vi kan bygge ti skoler. »

Kjersti Fløgstad, Unicef Norge

gi håp og muligheter, forteller Burud.

Han er opptatt av at effekten av en slik gave kan måles i verdi for lokalsamfunnene på Madagaskar, men ikke i økt salg for kjeden. – Hvis noen vil gi oss goodwill fordi vi er her og bidrar, er det hyggelig, men det er ikke derfor vi gjør det, insisterer han.

Etiske krav

Generalsekretær Kjersti Fløgstad i Unicef Norge setter stor pris på å kunne gjennomføre et slikt prosjekt.

– Dette er stort. Det er ikke hvert år vi kan bygge ti skoler, sier hun, og understreker samtidig at Unicef har klare holdninger i forhold til å samarbeide med næringslivet.

– Kriteriene i forhold til godkjente sponsorer er blant annet at de driver etisk riktig og at de ikke har produkter som vi ikke kan stå inne for. Samtidig må de være villige til å være med på vår strategi og våre planer, sier Fløgstad. ■

Skoler på Madagaskar

- Dette skoleåret åpnet ti nye skoler med 2.366 elever i Androy-regionen sør på Madagaskar.
- Prosjektet skal gi skolegang til minst 3.600 barn og opplæring til 100 lærere.
- Skolene skal være utstyrt med tilstrekkelig læremateriell og minst 30 forskjellige lesebøker.
- Skolene skal også få sikker vannforsyning, toaletter og utendørs lekeplasser.